
Dwa dokumenty dotyczące działalności i składu personalnego Polskiej Agencji Telegraficznej

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 13/2, 227-283

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DWA DOKUMENTY DOTYCZĄCE DZIAŁALNOŚCI
I SKŁADU PERSONALNEGO
POLSKIEJ AGENCJI TELEGRAFICZNEJ

Do druku poda! Eugeniusz Rudziński

Polska Agencja Telegraficzna (PAT) w latach 1918—1939 była agencją bezpośrednio podporządkowaną władzom państwowym¹. Po wybuchu drugiej wojny światowej PAT działała we Francji, a następnie w Wielkiej Brytanii. Od 12 XII 1923 r. należała do międzynarodowej Ligi Agencji Sprzymierzonych. W roku 1939 wydawała czternaście różnorodnych i kilkunastu codziennych biuletynów dla prasy, miała własne biuro ogłoszeń, monopół na rozprowadzanie ogłoszeń państwowych, biuro filmowo-fotograficzne, kilkanaście oddziałów krajowych oraz stałych korespondentów zagranicznych w kilkunastu krajach.

Była najpoważniejszą agencją prasową w kraju. Z serwisu jej informacji korzystała większość codziennej prasy krajowej oraz polskie placówki dyplomatyczne za granicą i zagraniczne agencje prasowe i czasopisma. Od początku działalności podlegająca wpływowi obozu belwederskiego, po przewrocie majowym 1926 r. kierowana jest przez ludzi z kręgu sanacji. Dyrekcję PAT sprawowali kolejno: od listopada 1918 r. Franciszek Orzechowski, od 6 XII 1918 r. Alfred Wysocki, od lipca 1919 r. Aleksander Grott, od połowy roku 1922 Piotr Górecki, od 31 X tegoż roku Roman Starzyński, od 1 VII 1933 r. Konrad Libicki, od 19 IX 1938 r. Mieczysław Obarski.

Publikowane poniżej dwa dokumenty dotyczą głównie dwu istotnych spraw. Pierwszy informuje o początkach organizacji informacyjnej służby prasowej w Polsce międzywojennej, ważnych ze względu na tworzenie aparatu państwowego zespalaającego połączone ziemie i kontakty z zagranicą, w czym prasa miała do spełnienia specjalną rolę. Równocześnie w dokumencie tym znajdują się nazwiska ludzi, którzy zarówno w początkach niepodległości, jak i w latach następnych wywierali istotny wpływ na działalność prasy polskiej.

Wyciąg z dokumentu drugiego, z roku 1935, informuje o głównych osobach działających w Polskiej Agencji Telegraficznej; zespole kierowniczym centrali, redaktorach krajowych oddziałów prowincjonalnych oraz korespondentach zagranicznych. Powtarzają się pewne nazwiska z okresu początków działania PAT. Jednak, co wydaje się istotniejsze, dane personalne podane w tym dokumencie informują

¹ Obszerniejsze informacje dotyczące działalności PAT w okresie międzywojennym znaleźć można w opracowaniach: R. Starzyński, *Agencje informacyjne*, Warszawa 1935; E. Rudziński, *Informacyjne agencje prasowe w Polsce w latach 1926—1939*, Warszawa 1970.

o powiązaniach wojskowo-politycznych osób zatrudnionych w PAT, co rzutuje w odpowiedni sposób na działalność merytoryczną tej agencji, jej związki z władzami państwowymi i oblicze polityczne. W dokumencie zawarte są także dane dotyczące płac, wykształcenia i poprzedniej pracy zawodowej osób zatrudnionych w PAT.

Dokumenty publikuje się na podstawie kopii maszynopisu, przechowywanej w Archiwum Akt Nowych (Prezydium Rady Ministrów, sygn. 33—35, k. 78—114). Odbitki kserograficzne publikowanych tutaj dokumentów znajdują się w zbiorach Pracowni Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX w. IBL PAN w Warszawie.

1918—1 XI 1923

POLSKA AGENCJA TELEGRAFICZNA (PAT), JEJ POWSTANIE, ROZWÓJ
I DZIAŁALNOŚĆ

Opracował dla Prezydium Rady Ministrów Piotr Górecki — dyrektor PAT
Warszawa, dn. 26 października 1923 r.

POWSTANIE PAT

Polska Agencja Telegraficzna powstała w listopadzie roku 1918, natychmiast po usunięciu wojsk okupacyjnych z terytorium państwa polskiego. Przez miesiąc istniała samodzielnie i dopiero 5 grudnia 1918 r. została podporządkowana Prezydium Rady Ministrów, stając się w ten sposób urzędowym organem rządu.

Zadania PAT zostały sformułowane w piśmie, podpisanym w zastępstwie przez dra Wróblewskiego, a wystosowanym do wszystkich ministerstw w dn. 7 grudnia 1918 r.

Pismo to brzmiało:

Warszawa, dn. 7 XII 1918 r.

Prezydium Rady Ministrów

Uchwałą Rady Ministrów z dnia 5 bm. objęło Prezydium Rady Ministrów Polską Agencję Telegraficzną, której zadaniem jest dostarczać prasie polskiej materiału informacyjnego krajowego i zagranicznego. Na razie zorganizowano oddziały prowincjonalne w Lublinie i Krakowie, a w dniach najbliższych utworzone zostaną oddziały w Łodzi i we Lwowie.

Oddział warszawski PAT ma dawać prasie prowincjonalnej, a także przez swoje przedstawicielstwa zagraniczne prasie zagranicznej, komunikaty oficjalne rządu oraz te wiadomości, których ogłoszenie leży w interesie rządu.

Uprasza się tedy o stałe dostarczanie Polskiej Agencji Telegraficznej wszystkich przeznaczonych do prasy komunikatów z informacją, czy komunikat taki ma być dany prasie jako komunikat oficjalny Ministerstwa, Agencji, czy też jako wiadomość prywatna.

Ponieważ prasa tutejsza ogłasza wiele wiadomości odnoszących się do

działalności Ministerstw, a niektóre z nich nadają się do przetelefonowania oddziałom prowincjonalnym, uprasza się o wyznaczenie dwu lub trzech urzędników Ministerstwa, których Polska Agencja Telegraficzna mogłaby telefonicznie zapytywać, czy dana wiadomość jest prawdziwą lub nie i czy Ministerstwo zgadza się na jej ogłoszenie w prasie prowincjonalnej.

Układanie materiału dla prowincji odbywa się przed południem do godz. 11, a wieczorem między 6 a 8½; w tym też czasie należałoby PAT dać możliwość porozumienia się z wyznaczonymi przez Ministerium urzędnikami i podać łaskawie nazwiska ich i numer ich telefonu.

W razie, gdyby Ministerstwo zechciało komunikaty dla prasy rozsyłać przez PAT, uprasza się o nadsyłanie 25 egzemplarzy takiego komunikatu, ponieważ PAT nie może z powodu trudności technicznych podejmować się ich powielenia.

(—) w/z Wróblewski

Jak stwierdza w swoim memoriale jeden z pierwszych Kierowników PAT, p. Aleksander Grott, „PAT rozpoczęła swą działalność wśród najniekorzystniejszych warunków: brak sił wyszkolonych w służbie informacyjnej był ogromny, brak połączeń z zagranicą — zupełny. Podstawę Agencji stanowić musiały być oddziały Wiedeńskiego Biura Korespondencyjnego we Lwowie i Krakowie, których personel uzupełniono garstką początkujących dziennikarzy”.

W pierwszych miesiącach, prócz Centrali w Warszawie i Oddziału w Krakowie i we Lwowie, powstały Oddziały PAT w Lublinie, Łodzi, Poznaniu.

Materiał informacyjny ze świata otrzymywać można było wówczas jedynie drogą telefoniczną Kraków—Wiedeń i na tym, jako *malum necessarium*, musiano poprzestać. Gdy i ta linia łącząca Polskę ze światem zewnętrznym w czasie konfliktu polsko-czeskiego zawiodła, zagranica nie wiedziała nic o Polsce, a Polska o niej. Odtąd tylko radiodepesze przemieszane przez stacje wojskowe po przejściu cenzury przedostawały się do rąk PAT. Poza tym zużytkowano materiał nadchodzący kurierami. Oczywiście był to materiał grubo spóźniony. O pracy agencyjnej w ścisłym tego słowa znaczeniu wówczas nie było mowy.

STAN RZECZY W 1919 R.

Ten stan rzeczy, z małymi tylko zmianami zastał w lipcu 1919 r. p. A. Grott, obejmując tymczasowo kierownictwo PAT. Agencja nie miała korespondentów zagranicznych, nie miała konkretnej umowy z jakąkolwiek agencją zagraniczną. Tylko w Morawskiej Ostrawie eksponowany był jeden pracownik dla wymiany materiału między Krakowem

a Pragę. Stosunek z Agence Havas był całkiem luźny i bezwartościowy, bo depesze Havasa nadchodziły pocztą z Genewy z opóźnieniem niekiedy czternastodniowym. Depesze zaś do Havasa nadawał Wydział Informacyjny MSZ. Linia telefoniczna Kraków—Wiedeń funkcjonowała tylko wyjątkowo. Pod względem finansowym przedstawiała się sprawa w ten sposób, że PAT żyła z subwencji jednorazowo jej przyznawanej i z kwot pobieranych tytułem abonamentu. Budżet PAT zestawiono w granicach z góry przesądających los instytucji. Projekt ustawy Skarbowej na okres od 1 lipca 1919 r. do 31 marca 1920 r. przewidywał Mk 1 296 230 w wydatkach zwyczajnych i Mk 302 520 w wydatkach nadzwyczajnych, w dochodach zaś Mk 337 500. Skromną tę dotację tłumaczyć należy tym, że już wówczas rozpoczęły się rokowania z prywatnym konsorcjum celem przekształcenia PAT w agencję półurzędową. Nie wpływał na to fakt, że w tym właśnie czasie do kierownika PAT zostało wystosowane przez Prezydium Rady Ministrów pismo (Nr 144/T z dn. 6 sierpnia 1919 r.), które przesądzało charakter PAT.

W piśmie tym czytamy między innymi:

„Polska Agencja Telegraficzna, będąca dotychczas przedsiębiorstwem państwowym, pozostaje nim nadal aż do odmiennej decyzji Prezydium Rady Ministrów. Główny trzon tej instytucji stanowić będą urzędnicy państwowi uszeregowani według kategorii płac takich urzędników.

Na czele PAT stanie „naczelnny dyrektor” z uposażeniem V-a etatu płac; dyrektor naczelny będzie miał jednego, a w razie potrzeby, 2 zastępców z uposażeniem kat. V-b etatu płac. Jeden z zastępców pełnić będzie funkcję dyrektora administracyjnego.

Urzędnicy niższych stopni zajmą posady: 1) starszych redaktorów, kategoria płac VI; 2) redaktorów, kategoria płac VII; 3) pomocników redaktora, kategoria płac VIII; 4) sekretarza redakcji, kategoria płac IX.

Nadto obejmuje etat PAT potrzebną ilość innych współpracowników, jak buchalterów, sprawozdawców, telefonistów, maszynistek, woźnych i gońców, określoną bliżej w preliminarzu budżetowym. Etat PAT obejmuje wszystkich urzędników i etatowych pracowników PAT bez względu na ich miejsce pobytu i zajęcia.

Zgodnie z wnioskiem Kierownictwa PAT przewiduje się także możliwość zobowiązania do współpracy w PAT ludzi, nie wstępujących do grona urzędników państwowych, lecz świadczących swe usługi li tylko na podstawie umów, zawieranych z nimi przez Kierownictwo PAT, a skutecznych dopiero z chwilą zatwierdzenia ich przez Prezydium Rady Ministrów.

Wszyscy urzędnicy i pracownicy PAT, nie wyłączając maszynistek, woźnych i gońców jako należących również do etatu PAT, podlegają bezpośrednio jej naczelnemu dyrektorowi.

Ze względu na kończącą się często późno w nocy pracę PAT upoważnia się naczelnego dyrektora względnie Kierownika PAT, aby w wypadkach wyjątkowych przyznawał tytułem zwrotu ponoszonych skutkiem pracy nocnej wydatków, każdorazowo do 5 marek odnośnemu pracownikowi”.

Tego rodzaju postawienie sprawy nie rozstrzygało jednak trudności, jakie miała do pokonania ówczesna Dyrekcja PAT. Niemożność pozyskania sił fachowych, których bynajmniej nie nęciły płace urzędnicze, w dalszym ciągu paraliżowała sprawną działalność agencji. Wykwalifikowani pracownicy, zachęceni znakomitymi płacami na rynku dziennikarskim uciekali z PAT do wydawnictw i nowo utworzonych agencji. Wysłany do Paryża rutynowany dziennikarz opuścił stanowisko korespondenta PAT, gdyż z płacy swojej wyżyć nie mógł, a Ministerstwo Spraw Zagranicznych zaofiarowało mu lepsze warunki.

Stosunek PAT do agencji zagranicznych także ze względów budżetowych nie mógł być bliżej określony. Konkretną umowę zawarto jedynie z Wiedeńskim Biurem Korespondencyjnym oraz Czeskim Biurem Prasowym. Agence Havas za opłatą dzierżawną przysyłała 500 wyrazów dziennie tzw. materiału światowego.

Trzeba tu powiedzieć, że ten ostatni, wobec fatalnych środków komunikacyjnych, telefonicznych i telegraficznych, dochodził z Paryża do Warszawy w ciągu 5—8 dni, gdyż w dodatku depesze, przeznaczone dla urzędowej agencji, były cenzurowane przez władze kontrolne na stacji tranzytowej w Krakowie.

W kierunku stworzenia nowych placówek w czasie od 1 lipca 1919 r. uczyniono dość wiele. Do oddziałów już istniejących w Warszawie, Krakowie, Lwowie, Łodzi i Poznaniu przybyły od 1 lipca 1919 r. począwszy, następujące oddziały: Gdańsk, Bydgoszcz, Toruń, Wilno, Cieszyn, Sosnowiec, Bytom, Olsztyn i Kwidzyna. Te dwie ostatnie placówki oraz Wilno zostały w tym samym roku 1919 zwinione.

Oddział olsztyński wydawał komunikaty w 5 językach. Poza tym cała obsługa prowincji, odbywająca się zrazu drogą telegraficzną, przerzucona została na telefon. Telefonem obsługiwane były dzienniki w następujących miejscowościach: Płock, Białystok, Częstochowa, Kalisz, Lublin, Noworadomsk, Włocławek, Grudziądz i Chełmno. Na Pomorzu wprowadzono także obsługę pocztową dla mniejszych dzienników.

STAN RZECZY W R. 1920

Powyższy stan rzeczy trwał i w roku 1920, w momencie wybuchu wojny polsko-bolszewickiej. Niezależnie od trudności technicznych PAT walczyła z trudnościami budżetowymi. Budżet agencji nie odpowiadał absolutnie potrzebom służby informacyjnej w kraju, nie mówiąc już o tym, że absolutnie nie był w stanie objąć informowania zagranicy w

formie najlakończej o tym, co się dzieje w Polsce. Skrępowana do niebywałych granic pod względem wydatków PAT musiała się liczyć niemal z każdą marką na wydatki niezbędne, jak materiały piśmienne, maszyny do pisania, maszyny do powielania itp. Każdy rachunek w bardzo długiej drodze musiał uzyskać zatwierdzenie władz centralnych.

Poza trudnościami budżetowymi PAT walczyć musiała o swe prawa z organami rządu, które nie tylko nie ułatwiały jej pracy, ale przeciwnie, na każdym kroku ją utrudniały. O ważnych konferencjach i decyzjach rządu dowiadywała się PAT z dzienników, a niejednokrotnie nawet z prasy zagranicznej (vide uwagi „Kuriera Poznańskiego” nr 116 z dnia 22 maja 1920). Zwłaszcza Wydział Prasowy MSZ pozostał głuchy — jak pisze p. Grott — na wszelkie przedstawienia. Ministerstwo Poczty i Telegrafów także nie wykazywało zrozumienia pracy PAT. Okólnik z dn. 23 I 1920 r. Nr 5278/Pr. 2073/V, ustalający kolejność rozmów telefonicznych i przyznający PAT szóste w tej kolejności miejsce, pozostał teoretycznym nakazem, którego funkcjonariusze telefonu bynajmniej nie przestrzegali. W kwietniu r. 1920 w czasie ostemplowywania koron Ministerstwo Poczty i Telegrafów odmówiło PAT połączeń telefonicznych. Do jakiej roli sprowadzono PAT świadczy okólnik Prezydium Rady Ministrów nr 7442 z 20 kwietnia r. 1920, w którym powiedziano, że „nawet oczywiste omyłki lub sprzeczności, czy opuszczenia mogą być usunięte (z podawanych PAT przez inne władze komunikatów) tylko po porozumieniu się i za zgodą osoby na komunikacie podpisanej lub jej szefa”. Więc nawet oczywistych omyłek urzędowy organ PAT nie mogła w swoim zakresie działania usuwać z nadsyłanych jej komunikatów. Trzeba przyznać jednak, że w przeciwieństwie do władz cywilnych władze i organa wojskowe szły PAT na rękę. Ich poparciu zawdzięcza PAT umożliwienie w owym czasie służby radiowej i szereg innych świadczeń. Wszystko to wpływało w sposób wysoce niekorzystny na sprawność agencji, tym bardziej że wypadki przewijały się z gwałtowną szybkością, a agencja nie miała dostosowanego aparatu do ich ogarnięcia. Sarkała więc prasa, krytycznie oceniała działalność PAT i sam rząd względnie jego poszczególne czynniki, co w rezultacie musiało doprowadzić do poddania definitywnej rewizji podstaw, na jakich oparta została budowa agencji.

Niestety, rewizja ta nie została przeprowadzona, a ówczesne Ministerstwo Spraw Zagranicznych uważało za wskazane, zamiast zreorganizować już istniejącą Polską Agencję Telegraficzną, wykorzystać usługi, jakie mu proponowało istniejące już prywatne Warszawskie Biuro Korespondencyjne — stworzyć drogim sumptem nową instytucję informacyjną w postaci tzw. agencji „East Express”.

Wytworzyła się sytuacja wysoce paradoksalna. Gdy bowiem PAT, urzędowy organ informacyjny, nie miała zapewnionych budżetów perso-

nalnych ani rzeczowych, 14 sierpnia r. 1920 „East Express” otrzymała od Ministerstwa Spraw Zagranicznych pokaźną kwotę 25 000 dolarów, co wynosiło według ówczesnego kursu 5 300 000 mkp. Więcej, gdy PAT pozbawiona była możliwości korzystania z informacji urzędowych, gdy z ograniczeniami korzystała mogła z urządzeń radiotelegraficznych (wojskowych), telegraficznych i telefonicznych i gdy trzeba było wielu wysiłków, by zdobyć w drodze rozporządzenia Ministerstwa Poczty i Telegrafów piąte miejsce przy rozmowach telefonicznych — „East Express” od razu, pomimo że była instytucją prywatną, uzyskała nie tylko te same uprawnienia co PAT, ale nadto możliwość korzystania z materiałów, jakimi rozporządzało Ministerstwo Spraw Zagranicznych, a jakie dla PAT były niedostępne. Uwydatniły się szczególnie przywileje „East Express” w okresie konferencji w Mińsku i Rydze, kiedy to wszystkie wiadomości przedstawiciele MSZ kierowali do „East Expressu”, świadomie pomijając PAT.

W tych warunkach nie można się dziwić, że ówczesny kierownik PAT, p. Grott, nie mógł pracować i że prośbę o zwolnienie go z obowiązków tymczasowego kierownika motywował tym, że „trudno kierować instytucją, w której stosunki dojrzały do stanu rozkładu”.

W memoriale, z którego powyżej w wielu miejscach są dokładne przedruki, p. Grott prosił m. in. o przyjęcie przez Radę Ministrów następujących uchwał w sprawie PAT:

Rada Ministrów uchwała:

1) Polska Agencja Telegraficzna jako przedsiębiorstwo państwowe, mające na celu informowanie pism krajowych i zagranicznych w duchu pożądanym przez Rząd Polski, jest instytucją uprzywilejowaną przez państwo co do pierwszeństwa i czasu korzystania z radiotelegrafu, telefonu i telegrafu.

2) PAT, pozostając instytucją podporządkowaną Prezydium Rady Ministrów, posiada pod względem technicznym i administracyjnym zupełną autonomię, tj. może samodzielnie dysponować przyznanymi funduszami, angażować współpracowników i zawierać umowy, przy czym odpowiedzialność za te czynności ponosi bezpośrednio przed Prezydium Rady Ministrów kierownik agencji.

3) Budżet Polskiej Agencji Telegraficznej podnosi się do tej wysokości, która w myśl szczegółowych wniosków Dyrekcji PAT umożliwi normalne funkcjonowanie agencji, nawiązanie umów z agencjami zagranicznymi i wysyłanie korespondentów do głównych centrów europejskich.

4) Uchwała powyższa obowiązuje wszystkie organy Rządu, które wydać winny odnośne zarządzenia do jej wykonania, a którym nie wolno

bez zgody Rady Ministrów wchodzić w jakikolwiek stosunek z agencjami prywatnymi.

Dezyderaty powyższe nie zostały jednak uwzględnione.

STAN RZECZY W R. 1921

Dopiero rok 1921, a raczej jego drugie półrocze, jest dla PAT okresem przełomowym pod względem organizacyjnym.

Do lipca 1921 r. trwa wysoce anormalny stan konkurencji, jaką robi, za rządowe pieniądze, prywatna agencja East Express rządowej Polskiej Agencji Telegraficznej. Dzieje się to wszystko pomimo uchwały z kwietnia r. 1921, w której Rada Ministrów wyraźnie wypowiedziała się, po zasięgnięciu opinii prasy i Sejmu, za utrzymaniem i rozbudową Polskiej Agencji Telegraficznej jako organu rządowego. Ministerstwo Spraw Zagranicznych stale wypłaca agencji „East Express” subsydia, które, do dnia 2 sierpnia 1921 r. łącznie wyniosły w ogólnej sumie 27 264 482 mkp.

Dopiero na skutek licznych memoriałów ówczesnych kierowników PAT Prezydium Rady Ministrów rozpoczyna w połowie roku 1921 akcję mającą na celu uzdrowienie tych anormalnych stosunków. Kierownik biura polityczno-prasowego przy Prezydium Rady Ministrów wypracował specjalny memoriał, w którym nakreślił zasady organizacji PAT. W projekcie tym usiłowano w pierwszym rządzie wniknąć nie tylko w potrzeby PAT, ale przede wszystkim usunąć wady dotychczasowego stanu i organizacji, które paraliżowały działalność PAT i pozbawiły ją możliwości inicjatywy sprężystego i szybkiego informowania ogółu o wypadkach za granicą i zagranicą o wypadkach w Polsce itp. Zwrócono przy tym uwagę na zasadniczy błąd, jaki popełniono przy budowie PAT, mianowicie na oparciu jej o system biurokratyczny, który będąc z natury rzeczy powolniejszym, odbijał się fatalnie na akcji PAT.

W nowym projekcie organizacji uwzględniono następujące zasady: z PAT utworzono urząd autonomiczny, podległy wprawdzie w dalszym ciągu Prezydium Rady Ministrów, ale uzależniony od niego pod względem politycznym więcej aniżeli pod względem budżetowym i organizacyjnym; budżety PAT musiały być zatwierdzane przez Prezydium Rady Ministrów, pozostawiona jednak została kierownikowi możliwość gospodarowania preliminowanymi funduszami w sposób dowolniejszy, pozwalający na przystosowanie aparatu PAT do wymagań i potrzeb kraju i zagranicy; sprawy personalne Prezydium Rady Ministrów załatwiano w ten sposób, że personel zaangażowany przez Dyрекcję PAT był z góry akceptowany. Wychodząc z założenia, że w służbie Polskiej Agencji Telegraficznej w pierwszym rządzie potrzebni są ludzie o wysokich kwalifikacjach fachowych i obowiązkowości, dalej biorąc pod uwagę, że owi fa-

chowcy w instytucjach prywatnych pobierać mogą znacznie większe od urzędniczego wynagrodzenia, Prezydium Rady Ministrów ustanowiło zasadę, że PAT powinna zatrudniać urzędników kontraktowych lepiej wynagradzanych, by tym sposobem skutecznie mogła konkurować z instytucjami prywatnymi, chciwymi na zużycie fachowców za dobrym wynagrodzeniem. Wreszcie kardynalną zasadą, jaką wysuwał projekt kierownika wydziału polityczno-prasowego, była sprawa natychmiastowego zawarcia kontraktów z wielkimi agencjami świata, które by informowały PAT o wydarzeniach za granicą, a jednocześnie od PAT otrzymywały wiadomości z Polski. Niezależnie od tego postanowiono wysłać z ramienia PAT szereg korespondentów za granicę, którzy by bacznie zwracali uwagę na wypadki mające łączność ze sprawami polskimi, jak i na sposób obsługiwania PAT przez agencje obce.

Projekt ten dał tym sposobem poważną podstawę do postawienia Polskiej Agencji Telegraficznej na właściwej stopie, do przysporzenia Polsce organu informacyjnego, który by nie tylko udzielał wiadomości prasie, ale który by w pierwszym rzędzie relacjonował rządowi polskiemu to wszystko, co rząd ten obchodzić mogło.

Po przedstawieniu powyższego projektu przyjął propozycję objęcia Dyrekcji Polskiej Agencji Telegraficznej w charakterze pracownika kontraktowego IV stopnia służbowego podpisany P. Górecki.

PAT miała wówczas umowę jedynie z Wiedeńskim Biurem Korespondencyjnym i z Czechosłowackim Biurem Prasowym w Pradze. Cała transmisja wiadomości z zagranicy szła przez Wiedeń i Kraków, względnie Pragę czeską, Morawską Ostrawę — Kraków, oraz za pośrednictwem radia, z którego komunikatów w równej mierze korzystał „East Express”.

Natychmiast po szczegółowym rozpatrzeniu się w warunkach, w jakich działała PAT, doszedłem do wniosku, że nie może być mowy o sprawnym działaniu PAT dopóki za rządowe pieniądze robić jej będzie konkurencję agencja prywatna „East Express”. Toteż wszelkie usiłowania moje zmierzały do tego, ażeby ściśle rozgraniczyć uprawnienia PAT i „East Express” i zdobyć dla PAT te przywileje, jakie jej się słusznie należą z tytułu urzędowego jej charakteru. Już dnia 7 września 1921 r. zwołana została w Prezydium Rady Ministrów konferencja z udziałem wszystkich instytucji zainteresowanych, która zapoczątkowała szereg obrad, jakich rezultatem była uchwała zakomunikowana przez Prezydium Rady Ministrów Ministerstwu Spraw Zagranicznych dnia 5 października 1921 roku, a która brzmi, jak następuje:

„Na konferencjach odbytych w Prezydium Rady Ministrów w sprawie służby informacyjnej polskiej ustalono następujące zasady dotyczące agencji informacyjnych:

1) Jediną urzędową agencją telegraficzną w Polsce jest Polska Agencja Telegraficzna zaopatrzona we wszystkie środki techniczne i materialne. Zadaniem Polskiej Agencji Telegraficznej jest informowanie Rządu i prasy polskiej o wszystkich przejawach życia politycznego i społecznego w kraju i za granicą oraz podawanie zagranicy oficjalnych i urzędowo stwierdzonych wiadomości z Polski.

2) Niezależnie od PAT działać będzie jako aparat propagandystyczny w kraju, a głównie za granicą, prywatna agencja telegraficzna, subsydiowana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych z funduszków przyznanych temu Ministerstwu na propagandę zagraniczną. Pod względem politycznym agencja ta uzależniona będzie od Ministerstwa Spraw Zagranicznych i w myśl jego wskazówek inspirować będzie prasę obcą w duchu przychylnym dla Polski.

3) Polska Agencja Telegraficzna jako agencja urzędowa korzystać będzie ze wszystkich środków przesylnych, jak: radio, telegraf, telefon na pierwszym miejscu i bez ograniczeń.

Polska Agencja Telegraficzna akredytowana zostanie jako agencja oficjalna u wszystkich władz państwowych i poselstw polskich za granicą, które jedynie za jej pośrednictwem komunikować będą prasie swe enuncjacje oficjalne.

Polska Agencja Telegraficzna zreformuje swą służbę w kraju w ten sposób, że wysyłać będzie wewnętrzne radiotelegraficzne komunikaty prasowe dwa razy dziennie, rano i wieczór, zaś raz dziennie radiotelegraficzny komunikat zagraniczny. Ten ostatni redagowany będzie w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych (o czym niżej) oraz doręczany poselstwom polskim za granicą.

Polska Agencja Telegraficzna utrzyma wszystkie dotychczasowe agendy w kraju, a mianowicie: centralę w Warszawie oraz filie: w Krakowie, Lwowie, Łodzi, Poznaniu, Toruniu, Wilnie, Bytomiu, Gdańsku, Lublinie, Sosnowcu. Stacje te będą jak dotychczas otrzymywały materiał z centrali telefonicznie oraz komunikaty radiotelegraficzne.

Polska Agencja Telegraficzna stworzy sieć agentów własnych za granicą, którzy czerpać będą informacje ze źródeł oficjalnych oraz poselstw polskich i którzy z drugiej strony współdziałać będą z referentami prasowymi poselstw polskich oraz z agendami propagandystycznymi Ministerstwa Spraw Zagranicznych działającymi pod firmą korespondentów agencji subsydiowanej lub innymi.

Polska Agencja Telegraficzna utrzyma i zacieśni dotychczasowe swoje stosunki z oficjalnymi lub półoficjalnymi agencjami zagranicznymi (Havas, Reuter, Stefani, Rador, Wiedeńskie Biuro Korespondencyjne, Wolff, Czeskosłowackie Biuro Korespondencyjne i inne).

4) W celu zaoszczędzenia kosztów transmisji utworzy się w Warszawie jedną nadawczą centralę wiadomości, w której pracować będą wspólnie przedstawiciele Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Polskiej Agencji Telegraficznej i agencji subwencjonowanej. Centrala ta skupi wszystkich materiał informacyjny, jaki należy wysłać za granicę, od razu na miejscu rozklasyfikuje go i wysyłać będzie według adresów instytucji, z którymi związana będzie zarówno Polska Agencja Telegraficzna, jak i agencja subwencjonowana.

Odwrotnie, dla zaoszczędzenia transmisji z zagranicy do Polski podobne centrale współpracy utworzą korespondenci obu agencji za granicą, którzy też oficjalny materiał kierować będą do PAT, zaś inny materiał do agencji subwencjonowanej.

Obie agencje prowadzić będą szczegółowy wykaz wiadomości wysyłanych telegraficznie i wspólnie ponosić będą koszty transmisji, dokonywując odpowiedniego rozrachunku ostatniego każdego miesiąca.

Prezydium Rady Ministrów prosi o wydanie zarządzeń, które by uwzględniały ustalony ustrój służby informacyjnej na przyszłość, dalej o bezzwłoczne zarządzenie, by placówki zagraniczne ministerstwa współdziałały z korespondentami i przedstawicielstwami Polskiej Agencji Telegraficznej, a wreszcie o to, by zgodnie z ustalonym porządkiem ustalono ze względu na Skarb Państwa istniejące jeszcze dziś w pewnych punktach dwoiste działanie PAT i agencji prywatnej.

Bliższe zasady co do agencji prywatnej, ustalone na konferencji dn. 7 września 1921 r., Prezydium Rady Ministrów prosi o zabezpieczenie przy zawarciu umowy współdziałania Prezydium Rady Ministrów i Ministerstwa Skarbu.

O wydanych wskutek tego pisma zarządzeniach zechce Ministerstwo Spraw Zagranicznych zawiadomić Prezydium Rady Ministrów.

Za Prezydenta Ministrów

(—) Studziński

Dyrektor Departamentu

Uchwała ta, będąca wynikiem rewizji czynników rządowych sprawy istnienia w Polsce dwóch agencji: oficjalnej i nieoficjalnej, stanowiła pierwszy krok do całkowitej likwidacji stosunku MSZ do przekształconego „East-Expressu” w Agencję Wschodnią. Zarazem był to akt stwierdzający konieczność dalszej rozbudowy Polskiej Agencji Telegraficznej.

W wykonaniu powyższej uchwały odbyły się w Polskiej Agencji Telegraficznej obrady przedstawicieli MSZ, PAT i AW (dn. 7 października 1921 r., dn. 8 X i 19 V 1921 r.), podczas których opracowano szczegółowy podział pracy obu agencji oraz technikę wspólnej działalności. Kon-

sekwencją tych obrad było uruchomienie centrali nadawczej wiadomości za granicę przy PAT oraz ogólne usprawnienie służby informacyjnej w Polsce.

STAN RZECZY W R. 1922

Dzięki ustaleniu podstaw organizacyjnych PAT mogła już w roku 1922 wykazać się następującymi rezultatami:

1) Zostały zawarte umowy z największymi półoficjalnymi agencjami świata: Havasem w Paryżu, Reuterem w Londynie, Wolffem w Berlinie, Wiedeńskim Biurem Korespondencyjnym w Wiedniu, Czeskim Biurem Prasowym w Pradze.

2) Za pośrednictwem Havasa i Reutera przez PAT nawiązany został ścisły kontakt z agencjami telegraficznymi, zaprzyjaźnionymi, w Belgii, Bułgarii, Chinach, Danii, Finlandii, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Japonii, Jugosławii, Estonii, Włoszech, Norwegii, Portugalii, Węgrzech, Rumunii, Szwecji, Szwajcarii, Turcji, Łotwie, Ameryce Północnej, Ameryce Południowej.

3) Niezależnie od umów stałych PAT — z powyższymi agencjami zaproponowano względnie zawarto ustnie umowy, oparte na wymianie materiałów na zasadach wzajemności z następującymi agencjami: Agence Telegraphique Belge w Brukseli, Finska-Notisbyrau w Finlandii (zawarto umowę pisemną), Avala w Jugosławii, Stefani we Włoszech, Agence Telegraphique Hongroise na Węgrzech, Orient-Radio (Rador) w Rumunii, Agence Telegraphique Suisse w Szwajcarii i innymi.

4) Za pośrednictwem centrali nadawczej przy wydziale zagranicznym PAT obsługiwała codziennie wszystkie poselstwa polskie za granicę wiadomościami z Polski (na rachunek MSZ) oraz wszystkie agencje zakontraktowane, do których codziennie wysyłała bądź telegramy, bądź telefonogramy (jak np. do Wiednia, Pragi, Berlina, Paryża). Przez dłuższy czas informowano prasę amerykańską za pośrednictwem Polish Bureau of Information, które to Biuro otrzymywane od PAT kablogramy rozsyłało dziennikom amerykańskim zarówno w języku polskim, jak i angielskim. Jak stwierdza raport kierownika tego Biura z dnia 23 stycznia 1923 r. z depesz PAT korzystały wszystkie bez wyjątku pisma polskie, wychodzące w Ameryce, a także w dużej mierze pisma wychodzące tam w obcych językach. Do prasy obcojęzycznej depesze PAT przedostawały się za pośrednictwem dwóch największych organizacji informacyjnych w Ameryce: „Associated Press” i „United Press”, które z coraz większym zainteresowaniem publikowały wiadomości polskie, powołując się na PAT jako źródło.

5) PAT wysyłała codziennie komunikat radiowy do wszystkich stacji, z którymi radiotelegraficznie koresponduje Polska. Niezależnie od tego

na warunkach wymiany specjalnie korespondowała z Finlandią, Danią, Szwecją i Norwegią, które to państwa w zamian za publikowanie w naszych komunikatach ich wiadomości publikowały nasze komunikaty w ich organach informacyjnych.

6) Polska Agencja Telegraficzna w ciągu roku 1922 obsługiwała 10 oddziałów PAT: w Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lwowie, Lublinie, Łodzi, Łucku, Toruniu, Wilnie. Oddziały te otrzymywały materiał z centrali drogą telefoniczną (z wyjątkiem Łucka), a łącznie z Warszawą obsługiwały na terytorium Rzeczypospolitej z górami 70 dzienników, wychodzących w językach polskim, niemieckim, ukraińskim, rosyjskim, żydowskim.

7) Polska Agencja Telegraficzna posiadała korespondentów własnych: w Paryżu, Rzymie, Berlinie, Wiedniu, Rydze. Rok 1922, w którym zwołano szereg konferencji międzynarodowych, zmusił PAT do delegowania specjalnych korespondentów do Genewy, do Genewy (na zebrania Rady Ligi Narodów), do Hagi i Lozanny. Dzięki własnej obsłudze PAT posiadała z tych konferencji, a w szczególności z konferencji genueńskiej, sprawozdania równie wyczerpujące, jak prasa europejska. Korespondent, wysłany przez PAT do Moskwy na konferencję rozbrojeniową, przysłał wiadomości, które przetelegrafowywane przez PAT za granicę, podniosły znakomicie prestiż naszej agencji.

8) Najważniejszym sukcesem, jaki osiągnięto w ciągu półtorarocznego okresu ostatniego, było udoskonalenie transmisji wiadomości z zagranicy do Warszawy i odwrotnie. Gdy dawniej przeciętnie depecha z Paryża dochodziła do Warszawy w ciągu 8—20 godzin, już pod koniec roku 1922 każdą depechę z Paryża w drodze telefonicznej przez Berlin—Katowice lub Berlin—Gdańsk mieliśmy w Warszawie w 4 godziny maksimum po zdarzeniu się danego wypadku. W miesiącach letnich poza transmisją telefoniczną PAT korzystała z poczty lotniczej, przy czym dzięki organizacji osiągnięto te rezultaty, że pisma z tego samego dnia przesyłane w pierwszych odbitkach dochodziły do Warszawy w ciągu 12—14 godzin i były wykorzystywane w wydaniach PAT.

9) Nie mówiąc o jakości materiału, ilość podawanego przez PAT materiału znakomicie wzrosła w roku 1922, wynosząc przeciętnie z górami 100 000 wyrazów miesięcznie, co wynosi przeszło 20 000 wierszy druku gazetowego. Mowa tu tylko o materiale politycznym. Materiał giełdowy stanowił mniej więcej $\frac{1}{4}$ co do ilości materiału politycznego. Niezależnie od informacji, jakie dawaliśmy prasie, przesyłano wiele wiadomości tylko dla użytku rządu, rozsyłając odpowiednie depeche według kompetencji do wszystkich bez wyjątku ministerstw.

10) Organizacja wewnętrzna PAT składała się z 4-ch działów, a mianowicie: obsługa centralna, obsługa prowincji, obsługa zagraniczna i ad-

ministracja. Każdy dział miał odpowiedzialnego kierownika, który w porozumieniu z kierownikami pozostałych działów prowadził pracę, mając do dyspozycji wszystkie możliwe do zrealizowania środki techniczne. Praca w redakcji trwała od godz. 8 rano do godz. 2, a często 3 w nocy bez przerwy. Na zmianę pracowało trzech redaktorów odpowiedzialnych za całość wydanego materiału. Pomagali im w pracy młodszy redaktorowie i tłumacze, po czym, po ustaleniu definitywnej redakcji depeesz, zestawiane były komunikaty przesyłane do redakcji pism warszawskich i telefonowane w całości lub skrótach na prowincję.

Wydział obsługi prowincji również urzędował stale od godz. 8 do godz. 2 w nocy. Wydział ten kwalifikował materiał informacyjny dla prowincji, przysyłając go bezpośrednio od oddziałów PAT w Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Toruniu, Bydgoszczy, Katowicach, Lublinie, Gdańsku, Wilnie, Łucku, Łodzi, Płocku, a pośrednio przez Kraków do prasy Zagłębia Dąbrowskiego, przez Katowice do całej prasy górnośląskiej, przez Lwów do Stanisławowa itd. Nie ma pisma w Polsce, które był nie drukowało depeesz Polskiej Agencji Telegraficznej.

Dział obsługi zagranicy pracował w ścisłym porozumieniu z Wydziałem prasowym MSZ. Na miejscu redagowane były i wysyłane depeesze informacyjne, nie tylko do wszystkich agencji obcych, z którymi PAT pozostaje w takim lub innym kontakcie, ale i do poselstw, które tą drogą otrzymywały ściśle wiadomości o tym, co się w Polsce dzieje. Dla uniknięcia kosztów obsługa zagraniczna zorganizowana była w ten sposób, aby gros wiadomości przekazywać zagranicy w drodze telefonicznej. Jedynie wiadomości późniejsze były przekazywane drogą telegraficzną. Pod tym względem PAT osiągnęła znakomite rezultaty, czego dowodem są liczne informacje i depeesze, jakie się ukazywały w prasie obcej bądź z podaniem, a często i bez podania właściwego źródła pochodzenia telegramu.

Polska Agencja Telegraficzna zatrudniała w Centrali 40 pracowników, z których większość stanowiły siły techniczne, jak stenografowie, daktylografki itp. Personel techniczny stał na olbrzymim poziomie. Dość stwierdzić, że są stenografowie, którzy przyjmują z górą 100 wyrazów na minutę, a maszyniści piszą około 70 wyrazów na minutę, co powoduje w rezultacie kolosalną oszczędność zarówno na transmisji depeesz, jak i przy wyzyskiwaniu odpowiednio czasu.

Administracja PAT zatrudniała 4 pracowników, którzy szczegółowo prowadzili rachunki wyrazów, podanych i odebranych czy to drogą telefoniczną, czy telegraficzną. Praca to żmudna i drobiazgowa, zawsze jednak intratna z punktu widzenia interesów rządu, którego agencja jest organem.

Praca korespondentów zagranicznych polegała na następujących czyn-

nościach: specjalny korespondent PAT w Paryżu i Berlinie czuwał nad tym, aby żaden fakt politycznej bądź społecznej wagi nie uszedł uwagi Polskiej Agencji Telegraficznej. Ostatnie telefonogramy z Paryża dyktowane są korespondentowi PAT w Berlinie o godz. 23, a w Warszawie są one już otrzymane o godz. 24 lub najpóźniej 1.

Wiedeński korespondent PAT za pośrednictwem Oddziału krakowskiego PAT przesyłał wiadomości z Bałkanów, Włoch i w ogóle krajów południowych.

Zarówno transmisja przez Berlin, jak i przez Wiedeń zabezpieczona była od wpływów obcych, dokonywał jej bowiem osobiście korespondent PAT tu i tam, który odrzucał balast propagandy obcej, pozostawiając jedynie obiektywne materiały do użytkowania agencji w PAT.

System telegraficznej transmisji okazał się wysoce praktycznym nie tylko ze względu na znacznie zmniejszone koszty, ale również ze względu na czas.

Niezależnie od telegramów i telefonogramów Polska Agencja Telegraficzna w określonych godzinach otrzymywała radiotelegamy za pośrednictwem towarzystwa „Radiopol”, które dostarczało PAT depesze Leafieldu, Paryża, Berlina, New Yorku, Moskwy itd.

Nadmienić tu trzeba, że w 1922 r. Dyrekcja wystąpiła do Prezydium Rady Ministrów i Ministerstwa Skarbu z propozycją zainstalowania w PAT radiostacji nadawczej, w celu zastąpienia tym środkiem przenośnym telefonów. Niestety, ze względów budżetowych nie dało się skutecznie projektu.

Przy tych rezultatach pracy PAT mogła zapewnić rządowi i państwu sprawność działania w zakresie całkowitej obsługi informacyjnej. Niestety, pomimo wielokrotnych memorialów i przedstawień stale otwarta była sprawa istnienia i organizacji dwóch subsydiowanych agencji PAT i AW, a brak decyzji co do określenia definitywnego stosunku poszczególnych organów rządu do każdej agencji z osobna paraliżował wszelką inicjatywę, zmierzającą do ostatecznego załatwienia sprawy.

Gdy więc 30 kwietnia r. 1922 wznowiono umowę z AW przez MSZ, już w następnym miesiącu zarządzenie to cofnięto i w dalszym ciągu subsydiowano AW.

W miarę powiększenia tego subsydium AW emancypowała się spod wpływów rządowych organów i coraz mniej czuła się związana umowami ją obowiązującymi. Tak np. ni stąd ni zowąd przestała uczestniczyć w centrali nadawczej PAT, a w stosunku do PAT w ogóle wkraczać zaczęła na drogę upamiętnioną różnymi doświadczeniami z r. 1921.

W tych warunkach powstała znowu konieczność zwrócenia na powyższe stosunki specjalnej uwagi, znowu zaczęły się konferencje, rezultatem których są następujące protokoły.

„Nr 20278. Protokół Konferencji w sprawie organizacji Polskiej Agencji Telegraficznej i stosunku władz państwowych do Agencji Wschodniej, odbytej w Prezydium Rady Ministrów w dniu 29 października 1922 r. pod przewodnictwem podsekretarza stanu Prezydium Rady Ministrów P. Dra W. Studzińskiego.

Obecni: Szef Prasy i Propagandy MSZ p. Józef Targowski, wicedyrektor dep. Administracyjnego MSZ p. Tytus Zbyszewski, Nacz. Wydz. Organizacyjnego i Budżetowego MSZ p. Mostowski, dyr. PAT p. Piotr Górecki, st. referent Ministerstwa Skarbu p. M. Skrzetuski, kier. biblioteki Ministerstwa Skarbu dr Szarlit, kier. wydz. polityczno-prasowego Prezydium Rady Ministrów M. Babiński.

Konferencja ustaliła następujące punkty:

- 1) Należy rozszerzyć działalność PAT przede wszystkim na Rosję;
- 2) należy doprowadzić do ściślejszej współpracy między PAT a placówkami MSZ poza granicami państwa;
- 3) kontrakt zawarty z AW jest niekorzystny i ulec musi natychmiastowej rewizji. Celem umożliwienia tej rewizji MSZ, opierając się na VII art. Umowy, wypowie w dniu 1 listopada umowę i przystąpi do omówienia zmian umowy w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów i PAT;
- 4) wytyczną przy rewizji umowy z AW ma być ściśle zorganizowanie funkcji PAT i AW tak, by ta sama praca nie była dwukrotnie dokonywana, względnie by za te same świadczenia nie były ponoszone dwukrotne wydatki przez skarb państwa, dalej, by AW nie robiła konkurencji rządowej agencji. Następnie ulec ma rewizji stosunek finansowy AW do rządu. Powinno się stać na stanowisku, że AW jest agencją prywatną, a wynagrodzenie pieniężne za świadczenia dla rządu powinny być regulowane według rzeczywistych świadczeń;
- 5) celem uzyskania dalszej dostatecznej podstawy do rewizji umowy z AW—MSZ zbierze materiały od Ministerstwa Handlu i Ministerstwa Skarbu;
- 6) wypowiedziano opinię, że jest bardzo wskazane, by w czasie po wypowiedzeniu, a przed zawarciem nowej umowy z AW, dyrektor Polskiej Agencji Telegraficznej z ramienia Ministerstwa Spraw Zagranicznych wykonywał nadzór nad AW.

Podpisy: Studziński, Targowski, Górecki, Zbyszewski, Babiński, Mostowski, Rościszewski, Szarlit, Skrzetuski”.

Protokół [Odpis] z posiedzenia międzyministerialnego w sprawie AW, odbytego dn. 25 listopada 1922 r. w Prezydium Rady Ministrów pod przewodnictwem podsekretarza stanu dra Wł. Studzińskiego.

W obradach wzięli udział: z ramienia Prezydium Rady Ministrów Kierownik Wydziału Polityczno-Prasowego p. M. Babiński, z ramienia Ministerstwa Spraw Zagranicznych Naczelnik Wydziału Prasowego

p. J. Targowski oraz p.p. wicedyrektor T. Zbyszewski, M. Rettinger i L. Klimecki, z Ministerstwa Skarbu: p. dr Szarlit, z Ministerstwa Przemysłu i Handlu p. Jackowski, ze strony PAT dyrektor p. Górecki i p. Oryng.

Po obszerniejszej dyskusji postanowiono wyłonić komisję, złożoną z przedstawicieli Ministerstw: spraw zagranicznych, skarbu i przemysłu i handlu, oraz Dyr. Polskiej Agencji Telegraficznej, która zajmie się opracowaniem konkretnych punktów nowej umowy z AW, w myśl zasad wytycznych, ustalonych na posiedzeniu komisji międzyministerialnej z dn. 29 października 1922 r.

Pierwsze posiedzenie komisji oznaczono na dzień 27 listopada 1922 r. godz. 5 po poł. w lokalu Wydziału Prasowego Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

(—) Studziński

Do Dyrekcji PAT w miejscu

Nie potrzebuję dodawać, że komisja międzyministerialna do zredagowania umowy z Agencją Wschodnią nie doszła do porozumienia, a protokół z jej posiedzenia, aczkolwiek zawierał konkretne wskazania, pozostał jednym aktem więcej w sprawie PAT—AW.

STAN RZECZY W R. 1923

Rok 1923 rozpoczął się pod znakiem stanowczego uregulowania sprawy obu Agencji. 17 lutego 1923 r. Dyrekcja Polskiej Agencji Telegraficznej złożyła na ręce Pana Prezesa Rady Ministrów gen. Sikorskiego memoriał, w którym wyłożyła konieczność rozbudowy Polskiej Agencji Telegraficznej przy jednoczesnym zerwaniu wszelkich stosunków finansowych z Agencją Wschodnią. Zarówno w tym memoriale, jak i w ustnych sprawozdaniach, składanych władzom centralnym, Dyrekcja PAT broniła też następujących:

1) Zamiast dwóch istniejących agencji, jednej całkowicie finansowanej przez państwo, drugiej silnie subsydiowanej, powinna zostać utworzona jedna wielka agencja o charakterze urzędowym, względnie półurzędowym, która by skupiała całość prac w niedostatecznej mierze uwzględnianych przy dzisiejszym anormalnym stanie rzeczy. Agencja ta winna podlegać Prezydium Rady Ministrów jako władzy centralnej, skupiającej usiłowania poszczególnych ministerstw, utrzymującej stały kontakt ze wszystkimi organami władzy, a przez to najlepiej obeznanej z całokształtem potrzeb państwowych, zarówno w kraju, jak i za granicą.

2) Istnienia drugiej agencji telegraficznej, subsydiowanej przez rząd, a przeznaczonej do inspiracji politycznych i propagandy na zewnątrz i wewnątrz, nie zachodzi potrzeba. Praktyka wykazała, że nie da się w ta-

jemnicy utrzymać faktu subsydiowania przez rząd tego rodzaju agencji. Jeśli chodzi o konkretny wypadek, to pomimo rzekomego osłonięcia tajemnicą stosunków, jakie łączyły Ministerstwo Spraw Zagranicznych z Agencją Wschodnią, w miesiąc po odpowiednim układzie pomiędzy PAT a Agencją Wschodnią prasa polska rozkonspirowała całkowicie charakter AW, co w następstwie naraziło urzędową PAT na wiele przykrości w stosunkach z agencjami zagranicznymi. Między innymi paryskie Biuro Prasowe przy poselstwie zgłosiło do Agencji Havasa, z którą PAT znajduje się w bezpośrednim kontakcie, pismo z propozycją otrzymywania materiału AW i z nadmienieniem, że agencja ta jest półoficjalna. W tym wypadku widzimy, że nie tylko prasa polska, ale nawet czynniki rządowe nie orientowały się w charakterze rzekomo zakonspirowanej agencji, odsłaniając na zewnątrz ten charakter i osłabiając przez to stosunki PAT z agencjami obcymi.

3) Wychodząc z założenia, że urzędowa agencja powinna skupiać całkowicie materiał informacyjny i kwalifikować go w ten sposób, aby część można było zużytkować oficjalnie, a resztę nieoficjalnie, Dykcja Polskiej Agencji Telegraficznej uważała za najlepsze rozszerzenie agend PAT przez poddanie jej kompetencji wszystkich możliwych do wyzyskania na terenie Rzeczypospolitej biur prasowych prywatnych i agencji telegraficznych, aby w razie potrzeby mogła wykorzystać te instytucje dla celów propagandystycznych.

4) Jeśli chodzi o propagandę na zewnątrz, to Dykcja PAT wychodziła z założenia, że akcję tę może skutecznie prowadzić zarówno urzędowa, jak półurzędowa Agencja, a to opierając się na wzorach i doświadczeniach obcych agencji zagranicznych.

Każda z tych agencji, obok materiału wysyłanego oficjalnie, rozsyła agencjom zaprzyjaźnionym bezpłatny materiał propagandystyczny, oznaczony fikcyjnie firmą istniejącej agencji. Tak np. wielka agencja francuska Havasa rozsyła wiadomości inspirowane przez francuskie ministerstwo spraw zagranicznych pod firmą nieistniejącej agencji „Vale”. To samo czynią agencje Reutersa, Stefaniego, Rador w Bukareszcie, wiedeńskie i budapesztańskie biura korespondencyjne i cały szereg innych. Materiał propagandystyczny, umiejętnie zredagowany przez same wspomniane agencje, a podany jedynie pod formą fikcyjną, jest nie tylko łatwo strawny dla instytucji zaprzyjaźnionej, ale niejednokrotnie posiada wartość dokumentu, nie mówiąc o tym, że sama w sobie informacja również w wielu wypadkach, choć zakwalifikowana jako propagandystyczna, jest cenna.

Ściśle mówiąc, tego samego rodzaju propagandę na podstawie zawartych umów z obcymi agencjami prowadzi już od roku 1922 i Polska Agencja Telegraficzna, która rozsyła do wszystkich zaprzyjaźnionych

agencji obcych materiał propagandystyczny, podpisując go bądź wyrazem „traktatus”, bądź też wyrazem „polagence”. Tego rodzaju akcja ze strony PAT nie tylko nie dziwi zagranicy, ale przeciwnie przyjmowana jest z uznaniem, o czym świadczy codzienny komunikat nie tylko zaprzyjaźnionych agencji w rodzaju Havasa, ale również agencji tak wrogo do Polski usposobionych, jak Biuro Wolffa w Berlinie, jak czeskie Biuro Korespondencyjne itp. W komunikacie tych agencji codziennie znajdujemy szereg depeesz propagandystycznych, wysyłanych przez PAT.

Z tych założeń wychodząc, Dyrekcja Polskiej Agencji Telegraficznej niejednokrotnie wypowiadała się za uwzględnieniem powyższych argumentów i wyciągnięciem z tego właściwych konsekwencji.

P. Prezes Rady Ministrów gen. Sikorski zdawał się uznawać wartość powyższych argumentów, w odpowiedzi bowiem na memoriał Dyrekcji PAT z dn. 17 lutego r. 1923 wystosował do p. Ministra Spraw Zagranicznych już 21 lutego tegoż roku za Nr 3350/23 pismo treści następującej:

„Dochodzą mnie wiadomości o istnieniu w pewnych kołach opinii wskazujących na konieczność przekształcenia Polskiej Agencji Telegraficznej (PAT) na spółkę z udziałem prywatnym lub też w inny sposób.

Wobec tego pozwalam sobie zawiadomić Pana Ministra, że stojąc na stanowisku uchwały Rady Ministrów powziętej w powyższej sprawie na posiedzeniu dnia 28 kwietnia 1921 r. nie mogę uznać, ażeby zaszły okoliczności, które by wskazywały na potrzebę zmiany wyżej powołanej uchwały Rady Ministrów, a w szczególności, ażeby tak ważny organ, jakim jest rządowa agencja telegraficzno-informacyjna, miał być wypuszczony z ręki Rządu.

Powyższe moje stanowisko nie wyklucza bynajmniej dążenia do podniesienia sprawności Polskiej Agencji Telegraficznej (PAT) przez odpowiednie jej zreorganizowanie i w tym kierunku w najbliższym czasie poczynię odpowiednie kroki”.

Jednocześnie z tym pismem P. Prezesa Rady Ministrów gen. Sikorski wezwał Dyrekcję Polskiej Agencji Telegraficznej do przedłożenia konkretnych wniosków, zmierzających do podniesienia sprawności agencji oraz wniosków zmierzających do zabezpieczenia półrządowego inspirowania, i to tak za granicą, jak wewnątrz kraju.

W odpowiedzi na to wezwanie niżej podpisany Dyrektor Polskiej Agencji Telegraficznej stawiał się do ustnego raportu, prosząc o zaakceptowanie wniosków w sprawie rozszerzenia zarówno w kraju, jak i za granicą agend PAT, o zlikwidowanie stosunku umownego MSZ i AW, po dyspozycje w sprawie przejęcia agend AW, wreszcie o zatwierdzenie wniosków, mających na celu zastąpienie dotychczasowych środków techniczno-przenośnych (telegraf i telefon) urządzeniami radiotelefonicznymi-

mi, tzn. o pozwolenie zainstalowania w PAT stacji odbiorczej i nadawczej, mogącej obsługiwać wszystkie Oddziały PAT jednocześnie.

P. Prezes Rady Ministrów gen. Sikorski w odpowiedzi na powyższe zarządził zwołanie na dzień 27 kwietnia r. 1923 konferencji ministerialnej, na której miał być definitywnie uregulowany stosunek rządu do Polskiej Agencji Telegraficznej i do AW.

Konferencja ta odbyła się istotnie pod przewodnictwem p. gen. Sikorskiego z udziałem przedstawicieli innych ministerstw zainteresowanych, a mianowicie: p. Ministra Skarbu — Grabskiego, p. Wiceministra spraw zagranicznych — Strassburgera, p. Ministra Pełnomocnego i Szefa Biura Prasowego MSZ Targowskiego, p. podsekretarza stanu Prez. Rady Ministrów Studzińskiego, Dyrektora Polskiej Agencji Telegraficznej Góreckiego oraz urzędników *ad hoc* wyznaczonych przez Prezydium Rady Ministrów, Min. Spraw Zagranicznych i Min. Skarbu.

Po dłuższej dyskusji przyjęto na konferencji tej wniosek utworzenia komisji, złożonej z 3 osób dla zbadania obiektywnych warunków przekształcenia Polskiej Agencji Telegraficznej z urzędowej na prywatną z udziałem rządu i ewentualnego włączenia do nowo powstałej instytucji dotychczas subsydiowanej Agencji Wschodniej. Jednocześnie komisja ta miała powierzone przestudiowanie statutów organizacyjnych ogólnie znanych agencji telegraficznych na zachodzie, tzn. agencji Havasa, Reutersa, Wolffa i innych.

Do komisji tej desygnowani zostali przez wspomnianą konferencję z ramienia Min. Spraw Zagranicznych minister pełnomocny i szef biura Prasowego p. Józef Targowski, z ramienia ministerstwa skarbu dyr. depart. budżetowego p. Zaczek, z ramienia Polskiej Agencji Telegraficznej jej dyrektor p. P. Górecki. Inicjatywa zwołania odpowiednich posiedzeń tej komisji powierzona została Ministerstwu Spraw Zagranicznych.

Niestety, Ministerstwo Spraw Zagranicznych do chwili upadku gabinetu p. gen. Sikorskiego ani później nie znalazło sposobności do zwołania powyższej komisji, uważając za właściwe przedłużanie dotychczasowego *modus vivendi* z Agencją Wschodnią, oraz prolongowania ogólnego statusu *quo ante*. Formalnie wypowiedziana umowa Agencji Wschodniej z miesiąca na miesiąc była przedłużana, a subsydia coraz obficiej w dalszym ciągu otrzymywała ta agencja, nie oddając Ministerstwu ani sprawy polskiej proporcjonalnych do pobieranych subsydiów usług. Przeciwnie, agencja ta specjalizowała się coraz bardziej w kierunku informowania społeczeństwa polskiego i zagranicy w sprawach ekonomiczno-gospodarczych, publikując w wydawnictwie swoim codzienne wiadomości ekonomiczne oraz w specjalnych dodatkach propagandowych w języku francuskim niejednokrotnie sprzeczne z wymaganiami rządu wiadomości.

Po utworzeniu nowego gabinetu pod przewodnictwem p. Prezesa Witosza sprawa stosunku rządu do PAT i AW na nowo odżyła. Prezydium

Rady Ministrów zwróciło przede wszystkim baczna uwagę na organizację Polskiej Agencji Telegraficznej, która od roku 1922 niewiele się zmieniła, powstały bowiem jedynie nowe placówki w kraju i za granicą, które utrzymywały kontakt z Centralą na zasadach przyjętych już w r. ub. W dalszym więc ciągu w r. 1923 PAT kontynuowała prace z agencją Havasa w Paryżu, Reutersa w Londynie, Wolffa w Berlinie, Wied. Biurem Korespondencyjnym w Wiedniu, Czeskim Biurem Prasowym w Pradze, Finlandzką Agencją Finska Notis Byrau w Helsingforsie i wszystkimi innymi oficjalnymi i półoficjalnymi agencjami na kontynencie europejskim. Niezależnie od tego PAT posiadała w r. 1923 specjalnych korespondentów w Paryżu, Berlinie, Wiedniu, Moskwie i Rydze, czasowo również i w Bukareszcie i Genewie podczas trwania tam konferencji Ligi Narodów. Na konferencję w Sinaia oraz konferencję w Lozannie PAT delegowała specjalnych korespondentów, którzy obsługiwali Centralę sprawozdania z tych konferencji.

Kontakt z Paryżem utrzymywano za pośrednictwem Oddziałów PAT w Katowicach i w Gdańsku oraz korespondenta PAT w Berlinie. Tą drogą szły telefonogramy z Warszawy do Paryża i vice versa.

Kontakt z Wiedniem i Pragą utrzymywano również w sposób telefoniczny *via* Oddział PAT w Krakowie. Z Rygą i Moskwą korespondowano przy pomocy aparatu Hughesa.

Z Królewcem, gdzieśmy zjednali bezpłatnego korespondenta w osobie członka tamtejszego polskiego konsulatu, utrzymywaliśmy kontakt telefoniczny za pośrednictwem oddziału PAT w Gdańsku. Niezależnie od otrzymywanych depeš i telefonogramów od poszczególnych agencji telegraficznych i korespondentów specjalnych PAT za granicą otrzymywaliśmy stale radiodepeše z różnych punktów świata przy pomocy zainstalowanej w lokalu PAT odbiorczej stacji iskrowej polskiego Towarzystwa Radio-Technicznego „Radiopol”. Stacja ta, złożona z 3 aparatów odbiorczych, przyczyniła się wielce do pomnożenia informacji PAT z zagranicy, a jeśli chodzi o wiadomości z Anglii, krajów północnych i wschodu, stacja ta odgrywała rolę jedynej łącznika PAT z tymi krajami, szczególnie w okresie okupacji Zagłębia Ruhry i wymiany not w tej sprawie pomiędzy Francją a Anglią stacja iskrowa zainstalowana w lokalu PAT oddawała agencji niepospolite usługi, przynosząc za tanie stosunkowo pieniądze niezwykle obszerne streszczenia not wymienionych oraz sprawozdania o sytuacji politycznej w Europie zachodniej.

Jeśli chodzi o służbę wewnętrzną, to w r. 1923 PAT posiadała oddziały w Gdańsku, Bydgoszczy, Toruniu, Łodzi, Poznaniu, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łucku i Wilnie oraz suboddział w Grudziądzu. Ze względów oszczędnościowych w drugiej połowie rb. zniesione zostały oddziały PAT w Lublinie, Łucku i Grudziądzu. Z oddziałami swymi Centrala PAT utrzymuje kontakt przy pomocy telefonu, z wyjątkiem Wilna, dokąd

wysyłane są telegramy wobec złej linii telefonicznej i braku na miejscu w Wilnie odpowiedniego wykwalifikowanego stenografa. Praca w Centrali polegała i w r. 1923 na obsłudze organów rządowych i pism stołecznych, na obsłudze prowincji oraz zagranicy wiadomościami z Polski i z krajów obcych. Niezależnie od tego funkcjonowała administracja.

We wrześniu r. 1923 p. Prezes Rady Ministrów delegował prof. Ludwika Kolankowskiego do zapoznania się ze szczegółową organizacją pracy w PAT i do przedstawienia wniosków, zmierzających do reorganizacji tej instytucji.

Na podstawie odbytych z Dyrekcją PAT konferencji od 1 października rb. zmieniona została wewnętrzna struktura Polskiej Agencji Telegraficznej w tym duchu, że zamiast istniejących poszczególnych wydziałów, ustanowiono ogólny dział redakcyjny z jednej strony, a administrację z drugiej. Oba te działy pozostały pod ogólnym nadzorem i kierownictwem Dyrekcji Polskiej Agencji Telegraficznej, złożonej z Dyrektora i jego zastępcy. W dziale redakcyjnym ustanowiono służbę permanentną od godz. 7 min. 30 rano do godz. 1 w nocy w ten sposób, że kolejno zmieniać się mają 3 grupy pracowników, które pracować będą pod kierownictwem odpowiedzialnego za całość roboty kierownika grupy.

W dziale administracyjnym skasowano funkcję dyrektora administracyjnego, przenosząc jego agendy na osobę ustanowionego referenta spraw administracyjno-personalnych.

Stosując się do nakazanych przez rząd wskazań, zastosowano w Polskiej Agencji Telegraficznej daleko idące oszczędności, zmniejszając zarówno stan osobowy, jak i sumę wydatków na poszczególne prace agencyjne.

Personel PAT zmniejszono ze 123 na 86 osób zajętych w redakcji i administracji w Warszawie i wszystkich oddziałach prowincjonalnych. Liczbę woźnych i gońców ograniczono do 32 osób. Skasowano placówki zagraniczne w Charkowie i Rydze, tworząc na ich miejsce bardziej wskazane placówki PAT w Pradze czeskiej i Królewcu. Ograniczono wreszcie honoraria korespondentów zagranicznych. Obraz organizacji wewnętrznej PAT od dnia 1 października roku 1923 dokładnie rysują załączone przy niniejszym regulaminy Centrali i Oddziałów. Nazwiska i funkcje współpracowników PAT zawiera wreszcie załączony przy niniejszym wykaz składu osobowego.

REGULAMIN SŁUŻBOWY
OBOWIĄZUJĄCY W CENTRALI POLSKIEJ AGENCJI TELEGRAFICZNEJ
W WARSZAWIE

1. Praca redakcyjna, trwająca w dni powszednie od godz 7,30 rano do godz. 1 w nocy, rozłożona jest na trzy zmiany, z których pierwsza

pracuje od 7,30 rano do 1 m. 30 po poł., druga — od 1,30 po poł. do godz. 7,30 wieczorem, trzecia zaś od godz. 7,30 wiecz. do godz. 1 w nocy,

W niedzielę i święta pracują tylko dwie zmiany w godzinach od 9 do 1 po poł. i od 6 do 12 w nocy. W razie 2 bezpośrednio po sobie następujących świąt, służba normowana będzie przez Dyрекcję, od wypadku do wypadku, zależnie od potrzeb prasy stołecznej i prowincjonalnej.

2. Każda zmiana składa się z jednego starszego redaktora jako odpowiedzialnego kierownika grupy, z dwóch redaktorów, z jednego młodszego redaktora, a oprócz tego: I zmiana składa się z jednego stenografa, z jednego telefonisty i z dwóch maszynistek; II zmiana — z jednego stenografa, z jednego telefonisty i z dwóch maszynistek; III zmiana — z trzech stenografów, z trzech telefonistek i z 4 maszynistek.

W razie konieczności Dyrekcja wyda odpowiednie zarządzenia dotyczące zmiany w rozkładzie pracy.

3. Przy uwzględnieniu zasady obowiązkowego 7-godzinnego dnia pracy może nastąpić przesunięcie godzin służbowych, wymienionych w paragr. 1 dla poszczególnych grup współpracowników, względnie Dyrekcja może zarządzić dwurazowe urzędowanie.

4. Pracą jednej zmiany kieruje pod ogólnym nadzorem Dyrektora względnie jego zastępcy dyżurujący starszy redaktor, do którego wskazówek wszyscy pracujący w jego zmianie bezwarunkowo muszą się zastosować. Starszy redaktor, do którego ręk dostaje się cały materiał redakcyjny, rozdziela pracę między współpracowników w sposób równomierny i sam w tej pracy uczestniczy. Współpracownikowi jednej grupy nie wolno bezwarunkowo uchylać się od pracy w drugiej grupie, jeśli go do tego wezwał kierownik zmiany.

5. Administracja załatwia wszystkie czynności urzędowe, które nie należą do pracy redakcyjnej (sprawy personalne, korespondencja z władzami, buchalteria, kasowość, zarząd gospodarczy, kancelaria itd.). Czas trwania urzędowania w administracji od godz. 9 rano do godz. 4 po poł.

6. Ze względu na charakter służby informacyjnej współpracownik PAT obowiązany jest do przestrzegania bezwzględnej punktualności. Jakkolwiek uchybienia w tym względzie zaliczone będą do tych występków służbowych, które zgodnie z postanowieniem punktu 6 umowy służbowej uprawniają Dyrektora PAT do natychmiastowego rozwiązania stosunku służbowego z danym urzędnikiem bez odszkodowania.

7. Rozkład dyżurów dokonywany przez Dyrekcję jest bezwzględnie obowiązujący. Bez zgody Dyrekcji nie wolno współpracownikowi zmieniać porządku służby względnie układać się z innymi współpracownikami o zastępstwo.

8. Współpracownik jednej zmiany nie może opuścić biura przed na-

dejściem swego następcy względnie obowiązany jest w razie konieczności, wynikającej ze względów służbowych, pozostać w zmianie nocnej i po 1 godzinie w nocy.

9. Pracownik jest obowiązany wypełniać każde zlecenie swych przełożonych, o ile ono wyraźnie nie sprzeciwia się obowiązującym przepisom ustawowym. W razie koniecznej potrzeby pracownik obowiązany jest załatwiać czasowo na zlecenie Dyrekcji również takie czynności służbowe, które nie należą do ustalonych obowiązków służbowych.

10. W wypadku choroby współpracownik obowiązany jest zawiadomić o tym Dyrekcję w takim czasie, by można jeszcze było powołać do służby następcę, w każdym razie najmniej na 4 godziny naprzód. Telefoniczne zgłoszenie choroby nie zwalnia od obowiązku przesłania na żądanie Dyrekcji zawiadomienia na piśmie z dołączeniem świadectwa wystawionego przez urzędowego lekarza.

11. Każdy współpracownik PAT obowiązany jest do przestrzegania tajemnicy redakcyjnej i nie wolno mu zużytkować materiału agencyjnego dla jakichkolwiek celów prywatnych. Nie wolno mu też udzielać jakichkolwiek informacji będących własnością agencji osobom postronnym, a w szczególności nieabonentom PAT.

12. Uboczne zajęcie dziennikarskie dozwolone jest tylko po uprzednim uzyskaniu zgody Dyrekcji, przy czym współpracownik na piśmie wymienia dziennik, z którym zamierza współpracować i wyszczególnia rodzaj służby w tym dzienniku oraz czas trwania zajęcia ubocznego. Niestosowanie się do tego przepisu podpada pod postanowienia ustępu 2 punktu 6 zawartej z pracownikiem umowy.

13. Pracownikowi bez zezwolenia Dyrekcji nie wolno w żadnej formie wytaczać w prasie spraw związanych z jego urzędowaniem, jak również spraw dotyczących jego stosunku służbowego.

14. Regulamin niniejszy obowiązuje od dnia 1 października roku 1923.

Warszawa, dnia 1 października 1923 r.

Dyrektor PAT
(—) Górecki
Pełnomocnik Prez.
Rady Ministrów:
(—) Kolankowski.

REGULAMIN SŁUŻBOWY
OBOWIĄZUJĄCY W ODDZIAŁACH POLSKIEJ AGENCJI TELEGRAFICZNEJ

1. Praca redakcyjna, trwająca w dni powszednie od godziny 7,30 rano do godz. 1 w nocy, rozłożona jest na zmiany, które kierownik oddziału

układa w ten sposób, aby zadośćuczynić wymaganiom miejscowej prasy oraz potrzebom Centrali PAT. W niedzielę i święta liczba urzędowania ograniczona jest do niezbędnego minimum.

2. Ułożony dla każdego oddziału rozkład pracy przez kierownika zatwierdza Dyrekcja. W razie konieczności kierownik wyda odpowiednie zarządzenia dotyczące zmiany w rozkładzie pracy.

3. Przy uwzględnieniu zasady obowiązującego 7-godzinnego dnia pracy może nastąpić przesunięcie godzin służbowych dla poszczególnych współpracowników względnie Dyrekcja może zarządzić 2-razowe urzędowanie.

4. Odpowiedzialny za całokształt prac oddziału jest jego kierownik, który winien między innymi przestrzegać następujących zasad:

a) Oddział PAT obowiązany jest odbierać materiał z Centrali w tej rozciągłości, w jakiej go podaje Centrala; b) Oddziały odgrywające rolę stacji transmisyjnych nie mogą wydawać odrębnego materiału na własną rękę, lecz tylko za zgodą centrali; c) Oddział obowiązany jest dostarczać Centrali sprawozdań lokalnych w formie treściowej, a wszelkie wiadomości dotyczące urzędów i spraw politycznych tylko za uprzednim porozumieniem się z odpowiednią władzą; d) Wszystkie wiadomości mają być zakomunikowane z podaniem źródła.

Agendy administracyjne oddziału (sprawy personalne, korespondencja z władzami, buchalteria, kasowość, zarząd gospodarczy, kancelaria itd.) prowadzi kierownik. Oddziałowi nie wolno na własną rękę dokonywać jakichkolwiek transakcji względnie zakupów związanych z wydatkiem wychodzącym poza ramy budżetowe. Wszystkie wydatki dokonuje Oddział za uprzednim osiągnięciem zgody Dyrekcji.

6. Ze względu na charakter służby informacyjnej współpracownik PAT obowiązany jest do przestrzegania bezwzględnej punktualności. Jakiegokolwiek uchybienia w tym względzie zaliczone będą do tych występów służbowych, które zgodnie z postanowieniem punktu 6 umowy służbowej uprawniają Dyrektora PAT do natychmiastowego rozwiązania stosunku służbowego z danym urzędnikiem bez odszkodowania.

7. Rozkład dyżurów zatwierdzony przez Dyrekcję jest bezwzględnie obowiązujący. Bez zgody kierownika nie wolno współpracownikowi zmieniać porządku służby względnie układać się z innymi współpracownikami o zastępstwo.

8. Pracownik jest obowiązany wypełniać każde zlecenie swych przełożonych, o ile ono wyraźnie nie sprzeciwia się obowiązującym przepisom ustawowym. W razie koniecznej potrzeby pracownik obowiązany jest ułatwiać czasowo na zlecenie Dyrekcji również takie czynności służbowe, które nie należą do jego ustalonych obowiązków służbowych.

10. W wypadku choroby współpracownik obowiązany jest zawiado-

nić o tym kierownika w takim czasie, by można jeszcze było powołać do służby zastępcę, w każdym razie najmniej na 4 godziny naprzód. Telefoniczne zgłoszenie choroby nie zwalnia od obowiązku przesłania na żądanie kierownika zawiadomienia na piśmie z dołączeniem świadectwa wystawionego przez urzędowego lekarza.

11. Każdy współpracownik PAT obowiązany jest do przestrzegania ściśle tajemnicy redakcyjnej i nie wolno mu zużytkować materiału agencyjnego dla jakichkolwiek celów prywatnych. Nie wolno mu też udzielać jakichkolwiek informacji będących własnością agencji osobom postronnym, a w szczególności nieabonentom PAT.

12. Uboczne zajęcie dziennikarskie dozwolone jest tylko po uprzednim uzyskaniu zgody Dyrekcji, przy czym współpracownik na piśmie wymienia dziennik, w którym zamierza współpracować i wyszczególnia rodzaj służby w tym dzienniku oraz czas trwania zajęcia ubocznego. Niestosowanie się do tego przepisu podpada pod postanowienie ustępu 2 punktu 6 zawartej z pracownikami umowy.

13. Pracownikowi bez zezwolenia Dyrekcji nie wolno w żadnej formie wytaczać w prasie spraw związanych z jego urzędowaniem, jak również spraw dotyczących jego stosunku służbowego.

14. Regulamin niniejszy obowiązuje od dnia 1 października roku 1923.

Warszawa, dnia 1 października 1923 r.

Dyrektor PAT
Pełnomocnik Prez.
Rady Ministrów

SKŁAD OSOBOWY CENTRALI POLSKIEJ AGENCJI TELEGRAFICZNEJ
W DNIU 1 PAŹDZIERNIKA 1923 R.

Współpracownicy

IV st. służbowy	Górecki Piotr	dyrektor PAT
V st. służbowy	Grott Aleksander	zastępca dyrektora (etatowy)
VI st. służbowy	Wlekiński Kazimierz Kopaczyński Włodzimierz Przybyłowski Mieczysław	(etat.) starsi redaktorzy, (etat.) kierownicy
VII st. służbowy	Kossobudzki Ignacy Szwajcer Jerzy Kindler Witold	grup współpracownik redakcji redaktorzy

	Brodzki Józef	redaktorzy
	Lubeck Karol	
	Olszewski Wojciech	
	Cithurus Zygmunt	
	Przybyłowski	
	Roman	sprawozdawca sejmowy
	vacat	kierownik spraw administr.-personal.
VIII st. służbowy	Konderski Stanisław	
	Pawłowska Maria	
	Brzęczkowski Jerzy	młodzi
	Dragański	redaktorzy
	Władysław	
	Michalska Pelagia	stenografowie
	Zarankiewicz Witold	
	Ostrowski-Naumoff	
	Jan	
	vacat (Kobyliński) ²	
	Mieroszewicz	
	Edmund	sprawozdawca sejmowy
	Puchalska	
	Władysława	buchalterka (etatowa)
IX st. służbowy	Orłowski Jakub	telefoniści
	Golcz Mariusz	
	Wągrowski Henryk	
	Połośki Henryk	
	Sikorski Waclaw	
	vacat	
IX st. służbowy	Rogalewicz Helena	pracownice
	Baranowicz Eugenia	administracyjne
	Lewicka Maria	
	Hermanowa Gizela	
	Voglówna Leonia	maszynistki
	Bancarzewska	
	Helena	„
	Grygierowska	
	Karolina	„

² Dopisek ołówkiem.

	Lasocka Zofia	„
	Kowalczyk	
	Władysław	„
	Bartoszewiczówna	
	Elżbieta	„
	Trojanowa	
	Bronisława	„
	Kwiatkowska	
	Zofia	„
	Chmielnicka Zofia	„
Ponadto	Wilkoszewski	referent spraw
	Marian	ekonomicznych ³

SKŁAD OSOBOWY
ODDZIAŁÓW POLSKIEJ AGENCJI TELEGRAFICZNEJ NA PROWINCJI

Ł ó d ź

Współpracownicy

Zielina Paweł	VII	kierownik
vacat	VIII	stenograf
Gumkowski Czesław	VIII	„
Majorowska Helena	IX	maszynistka
Pfeifer Marta	IX	„
vacat	IX	„

Niżsi funkcjonariusze

Lorentowicz Józef	1 st.pł.	st. goniec
Hyra Waclaw	1 st.pł.	„
Zeller Jan	1 st.pł.	„
Góral Roman	1 st.pł.	„

L w ó w

Współpracownicy

Swizewski Józef	VI	kierownik
Zalewski Walerian	VII	stenograf
Kadlec Adam	IX	maszynista
Szenderowicz Władysław	VIII	telefonista
Faranowska Maria	IX	maszynistka
Rozumkiewicz Józef	IX	stenograf

³ W dalszym ciągu składu osobowego centrali PAT zamieszczono listę niższych funkcjonariuszy: pięciu woźnych i jedenastu gońców.

Niżsi funkcjonariusze

Ziobro Jan	s st.pł.	woźny (etatowy)
Hickiewicz Kazimierz	1 st.pł.	st. goniec
Kowalik Stanisław	1 st.pł.	„

P o z n a ń

Współpracownicy

Worwan-Nawrowski		
Konrad	VI	kierownik
Rożałowski Kazimierz	VI	stenograf (etatowy)
Mayer Marian	VII	„
Kryszkiewiczówna		
Helena	IX	maszynistka
Szablewska Henryka	IX	„
Kacerka Józef	IX	telefonista

Niżsi funkcjonariusze

Wenzel Florian	1 st.pł.	st. goniec
Wenzel Hieronim	1 st.pł.	„

K r a k ó w

Współpracownicy

Kropaczek Zygmunt	VI	kierownik
Grzywiński Jan	VII	redaktor
Krasnowolski Józef	IX	telefonista
Heinz Antoni	IX	„
Bulwa Izrael	IX	maszynista
Pazurówna Janina	IX	maszynistka
vacat	VII	stenograf

Niżsi funkcjonariusze

Swierk Bartłomiej	3 st.pł.	woźny
Korpala Stanisław	1 st.pł.	st. goniec

B y d g o s z c z

Współpracownicy

Grossman Emanuel	VI	st. redaktor
vacat	1 st.pł.	goniec

W i l n o

Współpracownicy

Janikowski Stanisław	VI	kierownik
Stok Stefan	VII	stenograf
vacat	VII	stenograf
Godlewska Genowefa	IX	maszynistka
Rymkiewiczówna Laura	IX	„

Niżsi funkcjonariusze

Rochlicki Jan	1 st.pł.	st. goniec
---------------	----------	------------

T o r u ń

Współpracownicy

Grossman Arnold	VII	kierownik
Grossman Henryka	IX	maszynistka
Mroczkowski Zenon	IX	telefonista

Niżsi funkcjonariusze

Cereficki Jan	1 st.pł.	st. goniec
---------------	----------	------------

K a t o w i c e

Współpracownicy

Szydłowski Marian	VI	kierownik
Bednorz Józef	VII	stenograf
Chrapusta Władysław	VIII	„
Baranówna Zofia	IX	maszynistka
Kokoszkówna Maria	IX	„

Niżsi funkcjonariusze

Zelawski Jan	3 st.pł.	woźny
Zelawski Paweł	1 st.pł.	st. goniec

G d a ń s k

Współpracownicy

Orzechowski Franciszek	VI	kierownik
Kulikowska Helena	VIII	stenografistka
Sonnenburg Henryk	VIII	stenograf

Niżsi funkcjonariusze

Thiel Paweł	1 st.pl.	st. goniec
Groth Lejn	1 st.pl.	„

Korespondenci zagraniczni PAT

Berlin	—	Jerzy Stempowski
Paryż	—	Paweł Kleczkowski
Wiedeń	—	Franciszek Czaki
Moskwa	—	Kazimierz Wlekliński
Królewiec	—	Mieczysław Pogorzelski
Rzym	—	Leon Chrzanowski
Genewa	—	vacat
Praga	—	„
Londyn	—	„

SKŁAD PERSONALNY

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Libicki Konrad	43	naczelný dyrektor PAT	1797.40	2	od 1914 r. Legiony Polskie, Pierwsza Brygada 1916—1918, POW — od listop. 1918 do 1927 maj, 1927—1933 MSZ
Hinterhoff Eugeniusz	39	referent personalny	707.91	1	Oficer zawodowy, kpt. dypl. w st. sp.
Romin Seweryn	45	referent organizacyjny	268.99	20 mies.	referent filmowy MSZ
Filipowiczowa Wanda	49	referentka zagraniczna	438.91	18 mies.	
Frydrych Roman	36	kierownik Referatu Rozdziału Druków	524.71		Zbrojownia Warszawska, Centrala Badań Laborat. Instytutu Badań Mater. Uzbrojenia, Prezydium Rady Ministrów

⁴ Informacje pochodzą z Archiwum Akt Nowych. Prezydium Rady Ministrów. sygn. 33—32. Karty: 11, 13, 15, 17, 19, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 41.

PAT W 1935 R.⁴

Wysztalcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
Szkoła Nauk Polit., absolutorium UJ, Wyższa Szkoła Wojenna	jak w rubryce „Służby poprzednie” major dyplomowany	żonaty dwoje dzieci	Virtuti Militari V kl., Krzyż Niepodl. z miecz., Krzyż Waleczn. 3 razy, Medal Dziesięciolecia, Medal za Wojnę, szereg odznaczeń zagranicznych
Wydział Prawa UW, 6 sem. Szkoly Nauk Polit., Wyższa Szkoła Wojenna	Ścisła Rada Wo- jenna, dowódca Dywizjonu, szef Sztabu Dyw. Piech., kapitan dypl. w st. sp.	kawaler	Virtuti Militari V kl., Krzyż Waleczn. 2 razy, Srebrny Krzyż Zasł., Gwiazda Górnośląska, Biała Róża Finl. IV kl., Krzyż Ofic. Św. Sawy, Krzyż Ofic. Król. Ru- munii, Krzyż Ofic. Wolności Estonii
doktor nauk społecznych	I-sza Bryg. Le- gionów Polskich, sierżant, Kwatera Prasowa Naczel- nego Dowództwa	rozwie- dziony	Krzyż Legionowy
szkoła średnia, matura, 2 lata Uniw., Akademia Sztuk		rozwie- dziona 2 synów	Krzyż Niepodległości z mieczami
absolutorium Wyższej Szkoły Handlowej	Legiony Polskie od 1916 r., ppor. rez. intendenty	żonaty 1 dziecko	Krzyż Niepodległości, Medal Dziesięciolecia, Medal za Wojnę

W zestawieniu rozwiązano jedynie te z zastosowanych skrótów, które mogą budzić wątpliwości co do ich znaczenia u współczesnego czytelnika.

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Markowski Antoni	36	referent Referatu Zlec. Centrali Druków	225.25		Bank Handlowy, Ministerstwo Spraw Zagran., Urzędnik Pos. R.P. Stockholm
Czerny Karol	39	dyrektor admin. PAT	1497.42	4	oficer zawodowy, kierownik Wydz. Mob. M.S. Wojskowych dep. VII, zastępca kier. filii Wojskowych Zakł. Zaopatrzenia, szef Wydz. Zakł. Intendentury
Karnawalski Karol	45	administrator Biura Wydawnictw	608.31	7	st. buchalter w pow. Kasie Skarbowej, kierownik buch. w Banku Dyskontowym i w Banku dla Handlu i Przemysłu, Wydział Zdrowia Publicz., główny buchalter „Monitora Polskiego”
Downarowicz Waldemar	42	wice-dyrektor	1058.29	4	kierownik Oddz. Gdańskiego Agencji Wschodn., redaktor „Gazety Morskiej” i „Gazety Gdańskiej” oraz „Głosu Polskiego”, naczelnik Wydz. Rozrach. Zarządu Ziem. Woł.

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
7 klas gimnazjum	kapral rez. w I Dyw. Sam.	żonaty	
8 klas gimn., matura, 4 sem. prawa, Wyższa Szkoła Wojenna, Wydz. Intendencji	jak w rubryce „Służby poprzednie”	żonaty 2 dzieci	Krzyż Niepodległości, Krzyż Waleczn., Złoty Krzyż Zasługi, Medal Dziesięciolecia, Medal za Wojnę, Polonia Restituta, Krzyż Oficerski
7 klas szkoły handlowej	urzędnik wojskowy	żonaty (na utrzymaniu matka)	
matura, Agronomia, 6 sem. prawa, 6 sem. Instytutu Handlowego	podporucznik rez.	żonaty 3 dzieci	Krzyż Niepodległości

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Małachowski Kazimierz	37	sekretarz korespondent	356.45	14	
Czepelewski Kazimierz	33	administrator	698.05	4	Państwowy Urząd Zboż., Tow. Przem. Roln. „Przemrol”, Centr. Kasa Sp. Roln., Firma „Westenat”, Tow. „Ruch”
Przyborowski Władysław	35	kierownik Wydz. Ogłoszeń Prasowych	481.59	10	Ajencja Wschodnia, Bank dla Handlu i Przem.
Szymański Stanisław	26	zast. kier. Wydz. Ogł. Prasowych	356.45	3	
Drue Jan	45	kierownik Działu Reklamy	184.38 i prowizja	1	Firma Lilpop Rau i Loewenstein, Syndykat Roln. Lublin., Kasa Chorych Lublin, Współprac. firmy Bcia Drue dom handl. Lublin, Rzeźnia Miejska
Stanisław Zakrzewski	44	wice-dyrektor	1058.29	9	Oddz. II Sztabu Gen., Komisariat Gen. R.P. Gdańsk, attaché pras. w Monachium, Sekretarz Gen. Gminy Polskiej w Gdańsku, Redaktor „Gazety Gdańskiej”

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
7 klas szkoły	podporucznik rez.	żonaty (na utrzymaniu matka)	Medal Dziesięciolecia, Medal „Polska Sw. Obr.”
matura, Wydz. Finans. Szkoły Nauk Politycznych	2 p. wojsk. kolej., Oddz. II Sztabu Generalnego	żonaty	
matura, 3 sem. Wolnej Wszechnicy	porucznik rez.		Medal za Wojnę, Medal Dziesięciolecia
matura Wydział Prawa UW		żonaty	
Wyższa Szk. Tekstylna Brno Morawskie		żonaty 3 dzieci	
8 klas gimnaz., matura, Studia Prawne UJ, Akademia Eksp. Wiedeń	kapitan, Oddział II MSW, Oddział II Sztabu Gen.	żonaty 1 dziecko	

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Świdwiński Aleksander	48	kier. Wydz. Filmowego	778.60	6	artysta malarz
Fuks Jakub	45	kierownik Biura Fotogr.	481.59	5	jako fotograf w Paryżu, Berlinie i Wiedniu
Obarski Mieczysław	35	redaktor naczelny	1206.08	3	dziennikarz w redakcjach, korespondent w Berlinie i Rydze, dyrektor Agencji ATE
Protassowicka Helena	33	sekretarz red.	438.91	9	biuralistka, sekretarka, korespondentka
Przybyłowski Mieczysław	38	st. redaktor	867.62	15	
Kindler Witold	41	st. redaktor	867.62	12	redaktor Agencji Wschodniej
Knake Janusz	46	st. redaktor	867.62	7	ATE Centrala MSZ na placówkach

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
matura, 5 sem. Politechniki	porucznik rez.	żonaty 2 dzieci	
6 klas szkoły handlowej	I pułk artylerii Legionów, sier- żant	żonaty 1 dziecko (na utrzy- maniu matka)	Krzyż Niepodległości, Krzyż Walecznych
matura, ukończo- ny Wydz. Prawa UW	ochotnik WP, podporucznik rez.	kawaler	Medal Niepodległości, Krzyż Ofic. Polonia Restituta, szereg od- znaczeń zagran.
6 klas szkoły średniej, 1 rok Wyż. Szk. Dzien.		mężatka (na utrzy- maniu 2 siostry)	
matura, Wydz. Prawa i Nauk Pol. UW	ochotnik w 36 pp. Lekkiej Ar- tylerii, plutonowy	żonaty 2 dzieci	Złoty Krzyż Zasługi
7 klas szkoły handl., dyplom Prawa Uniw. w Paryżu	dowódca Komp. Telegraf., szef Telegr. Dowódc- twa Frontu Litew- sko-Białoruskie- go, oficer Techn. Szefa Łączności, referent Wydz. Regulaminów, por. rez. Łączności	żonaty 1 dziecko	Krzyż Ofic. Korony Rumuńskiej
7 klas gimn., ma- tura, bakalaureat prawa Paryż, Szkoła Nauk Polít. 2 sem. w Paryżu	szeregowiec po- spolitego ruszenia		

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Piotrowski Marian	27	redaktor	608.31	3½	Agencja Wschodnia, „Epoka”, „Express Poranny”, „Kurier Czerwony”
Haczyński Feliks	45	redaktor	608.31	2	praca dziennikarska i społeczna wśród wychodźstwa w St. Zjednoczonych i we Francji, MSZ Wydział prasowy
Grosterń Stefan	47	redaktor	778.66		„Nowa Gazeta”, „Dziennik Petersburski”, „Kurier Polski”, „Nowy Kurier Polski”, „Epoka”, WAT, „Express Poranny”, „Głos Poranny”
Kostrzeński Zygmunt	33	redaktor	438.91	9	
Brzęczkowski Jerzy	39	redaktor	438.91	15	
Sołtan Jan	35	redaktor	698.05	3	korespondent Agencji Wschodniej w Paryżu, redaktor „Messenger Polonais”, współpracownik Polskiego Biura Pras. w Paryżu
Chłapowski Roman	28	redaktor	524.71	2	Bank Zachodni, Bank Handlowy

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
matura, ukończony Wydział Prawa UW		żonaty	
Uniwersytet w Chicago, Szkoła Nauk Polit. w Paryżu	szeregowiec popolitego ruszenia	żonaty córka	
Wydział historyczny Uniw. w Petersburgu	ochotnik, Biuro prasowe Nacz. Dow.	żonaty	Kom. Orderu węgiers., „Pour le Merite”, rumuńskiego „Gwiazda Rumunii”, bułgarskiego „Krzyża Zasługi”
matura, 7 sem. Politechniki	szeregowiec 2 p. wojsk kolejowych	kawaler (na utrzymaniu matka)	
matura, 8 sem. wydz. prawa Petersburg	szeregowiec rezerwy	żonaty (na utrzymaniu matka)	
Gimnazjum, Szkoła Nauk Polit. Paryż	ochotnik 36 p.p., Oddział II MSW, st. szeregowiec	żonaty 2 dzieci	„Orlęta”, „Wschód”, Ofic. Krzyż Korony Rumuńskiej, Grecki Order Feniksa
matura, Szkoła Nauk Polit. w Paryżu		kawaler	Krzyż Maltański

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
De Nisau Jerzy	42	st. redaktor	778.66	11	nauczyciel gimn., sekretarz w Biurze Propagandy Zagr. w Prez. Rady Min., Redakcja „Robotnika”, redaktor służby zagran. Agencji Wschodniej
Witwicki Bohdan	29	redaktor	778.66	1	redaktor mies. „Rolnictwo”, redaktor tyg. „Polska Gospodarcza”, redaktor „Gazety Polskiej”
Jagielski Jerzy	37	redaktor	524.71	9	oddział „Demat” przy Min. Przemysłu i Handlu, dziennikarz sportowy
Szwajcer Jerzy	42	redaktor	481.59	15	
Muszałówna Kazimiera	32	redaktor	481.59	4	dziennikarz i publicysta, redaktor naczel. „Stadionu”, redaktor naczel. „Startu”, „Przegląd Wieczorny”
Klibański Ignacy	34	pom. redaktora	246.87	6	dziennikarz
Sikorski Wacław	35	spraw. parlam.	608.31	12	

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
Gimnazjum, matura, 3 lata Szkoły Sztuk Pięknych w Paryżu, absolutorium Szk. Nauk Polit. w Warszawie		żonaty córka	Krzyż Ofic. Bułgarskiego Orderu du Merite Civile
matura, absolwent W.S.H.		żonaty	
matura	porucznik rez.	kawaler	Krzyż Niepodległości, Medal za Wojnę, Medal Interallie
8 klas gimn., matura, 5 lat Uniw. w Brukseli, 3 lata UW	kapral 36 p.p.	żonaty 2 dzieci	Medal Niepodległości
Szkoła Nauk Polit.		panna (na utrzymaniu matki)	Srebrny Krzyż Zasługi
średnie		kawaler	Krzyż Zasługi
matura, magister praw UW	podporucznik rez. 21 p.p.	kawaler	Złoty Krzyż Zasługi, Medal Dziesięciolecia, Medal za Wojnę, Korona Belgijska, Korona Rumuńska, Korona Jugosław.

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Krupiński Kazimierz	34	spraw. parlam.	481.59	8	Agencja Wschodnia, „Kurier Poranny”, „Rzeczpospolita”, „Kurier Warszawski”
Golcz Mariusz	36	reporter	416.90	13	
Golcz Włodzimierz	32	reporter	374.01	10	Kuratorium Okr. Szkol.
Pisarski Antoni	30	sprawozdawca	334.17	5	sekretarz Zw. Kół. Rolniczych, kierownik Biura Chrześc. Stronnictwa Rolniczego
Opiela Michał	44	kierownik transmisji	567.01		kierownik stacji radiowej w Trieście, urzędnik linii Triest—Nowy Jork
Dembiński Stanisław	38	korespondent stały Berlin	2883.93	3	kierownik Wydz. Propagandy R.N.O.Z.
Gehlberg Arnold	47	redaktor	1132.17	8	literat
Sonnenburg Henryk	38	korespondent stały Gdańsk	1200.—	14	redaktor „Gazety Gdańskiej”

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odznaczenia
8 klas gimn. matura, pół dyp. Politechniki, 1 rok Wyż. Szk. Dziennikarskiej	szeregowiec rez.	żonaty	Medal Dziesięciolecia
8 klas gimn. matura, studia na wydz. prawnym UW	służba w artylerii, podporucznik rez. wojsk samochodowych	żonaty córka	
matura	kanonier art. polowej	kawaler	
matura, kilka sem. Wolnej Wszechnicy Polskiej		żonaty	
6 klas gimn.	urzędnik wojsk.	żonaty	
matura, SGGW, Szkoła Nauk Politycznych	podporucznik rez.	żonaty 3 dzieci	Medal Dziesięciolecia
Gimnazjum, matura, 1 rok studiów Filozofii Wiedzeń, Absol. Wydz. Prawa U. Lwowskiego		kawaler	Złoty Krzyż Zasługi
Gimnazjum, Wyższa Szkoła Przyrodnicza		żonaty 1 dziecko	Medal Dziesięciolecia

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Litauer Stefan	43	korespondent stały Londyn	2544.03	5	sekretarz Prezyd. m. st. Warszawy, radca MSZ, sekretarz Poselstwa w Moskwie, zastępca naczelnika Wydz. Pras. MSZ
Berson Jan	31	korespondent stały Moskwa	333.83	2	dziennikarz, redaktor i kierownik informacji zagranicznych w „Głosie Polskim” w Łodzi, w „Głosie Prawdy” i w „Gazecie Polskiej” w Warszawie
Morawski Wojciech	60	korespondent stały Nowy Jork	1367.85	7	profesor Uniw. w Kolumbii, redaktor pism w Wiedniu, Berlinie, Paryżu, Chicago i Nowym Jorku
Górecki Piotr	47	korespondent stały Paryż	2937.78	13	dziennikarz, naczelnik Wydz. Prasowego MSZ, Zast. Szefa Biura Prop. Zagr. przy Prezydium Rady Ministrów, naczelny dyrektor PAT
Brzękowski Jan	31	redaktor	751.35	1	sekretarz Tow. Wymiany Artystycznej między Francją a Polską, urzędnik Bibl. Polskiej w Paryżu, dziennikarz

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
matura, doktorat praw		żonaty 1 syn	
matura, 1 kurs prawa UW	podporucznik rez.	żonaty (na utrzymaniu matka)	Krzyż Kawalerski, Orderu Polonia Restituta, Krzyż Walecznych, Medal za Wojnę
matura, Uniwersytety Kraków, Wiedeń, Paryż, Lipsk, Kolumbia, N. Jork		żonaty	Krzyż Francuski Legii Honorowej
Gimnazjum, studia przyrodnicze w Liège		żonaty 1 syn	Krzyż Niepodl., Komandoria Polonia Restituta, Krzyż Walecznych, Komandoria Orderu Łotewskiego Trzech Gwiazd., Krzyż Oficerski Corona d'Italia
matura, magister UJ, doktor filozofii, absolwent „École de Journalisme” Paryż		kawaler	

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Wierzbiański Kazimierz		korespondent	198.—		
Stok Stefan	42	korespondent stały Ryga	1469.17	13	służba wojskowa
Chrzanowski Felix	34	korespondent stały Rzym	1557.69	1	sekretarz „Gazety Wileńskiej”, redaktor Nacz. „Dziennika Suwalskiego”, Biuro pras. Tow. Straży Kresowej, redaktor polit. „Przeglądu Porannego”, korespondent „IKC”, „Kurier Warszawski”, „Strażnicy Zachodniej” w Genewie
Orzechowski Franciszek		vice-dyrektor	1058.29	16	redaktor „Nowej Reformy”
Czekalski Eustachy	49	redaktor „Monitora Polskiego”	512.39	3	współredaktor „Świata”
Stempel Oskar	32	redaktor Biulet. Giełdowego	698.05	5	sprawozdawca parlamentarny „Przedświtu”, „Gazeta Poranna”. Współpracownik „Expressu Porannego”, „Rzeczpospolita”, „Gazeta Handlowa”

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
matura, 3 trim. Wydz. Prawa UJ, 3 sem. Prawa Uniw. w Pradze			
szkoła handl., kursy pedagogiczne, szkoła oficerska	kapitan rez.	żonaty 2 dzieci	Krzyż Niepodległości
matura, absolutorium prawa UW, dyplom mgr. Nauk Ekon. i Polit. Uniwersytetu Poznańskiego	st. ułan w rez.	żonaty (na utrzymaniu 1 osoba)	Krzyż Kawalerski Polonia Restituta, Medal Niepodległości
matura, 4 sem. Studium Roln. UJ, 2 sem. prawa UJ	szeregowiec posp. rusz.	żonaty	Polonia Restituta, Medal Dziesięciolecia
matura, 6 sem. prawa	szeregowiec rez.	żonaty	Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Niepodległości, Medal Dziesięciolecia, Odn. Więźniów Ideow.
matura, 6 sem. WSH	st. strzelec 6 p. piechoty Legionów	żonaty	

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Aleksiewicz Bolesław	36	redaktor Wydz. Geld.	438.91	3	Redakcja Codz. Wiadom. Ekon. Agencji Wschodniej
Migasiński Emil	58	redaktor	356.45	4	dziennikarz
Południowski Kazimierz	46	kierownik Oddz. Bydgoszcz	374.25	1	oficer służby czynnej, kierownik referatu Traktatowo-Transportowego Oddz. II Szt. Gł., zastępca Szefa Szt. D.O.K. II
Mucharski Antoni	49	kierownik. Oddz. Gdynia	651.64	1	dyrektor banku
Stanach Józef	40	kierownik Oddz. Grudziądz	225.25	3	redaktor „Dnia Grudziądzkiego”
Mikulski Adam	46	kierownik Oddz. Katowice	438.45	3	współpracownik redakcji „Nowej Reformy” i zastępca nacz. redaktora, referent pras. Prezydium m. Krakowa

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
matura, Wyższa Szkoła Dzienn., 2 lata Politechn.	szeregowiec rez.	żonaty	
średnie		kawaler (na utrzymaniu 2 siostry)	
matura, Wydział Prawa UJ, Akademia Handl. Wiedeń, Wyższa Szkoła Wojsk.	major dypl. w st. sp. (patrz „służby poprz.”)		Krzyż Walecznych, Medal Niepodległości, Jugosławiański Order Białego Orła
matura, szkoła handl., Wydz. ekon.-handl. Politechniki w Rydze	major rez.	żonaty	
6 klas gim., 2 lata kursów dziennik. literackich, 6 mies. kurs buchalt.	szeregowiec rez.	żonaty	
matura, studia prawnicze		żonaty	

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Spół.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Woyno Mieczysław	46	administrator	264.11	2	urzędnik wydz. giełdowego, naczelnik wydz. i prokurent Banku Handlowego, buchalter Izby Skar. w Białymstoku, zast. kierownika Oddz. Agencji Wschodniej Katowice
Sperling Henryk	34	redaktor	438.91	7	asystent UJ, Wydz. Orientalistyczny
Dziama Stefan	48	kierownik Oddz. Kraków	374.85	2	oficer zawodowy
Maruniakówna Janina	25	administrator	268.99	5	stenografka, sekretarka zast. Firmy „Dabeg”, sekretarka Firmy „Autotarg”
Rutkowski Stefan	38	kierownik Oddz. Lublin	268.99	1	reporter „Dziennika Gnieźnieńskiego”, redaktor odpowiedz. i kierownik oddz. „Dnia Grudziądzkiego”, kierownik oddz. „Gazety Morskiej” w Wejcherowie
Burczak Józef	33	kierownik Oddz. Lwów	481.59	9	kierownik Oddz. Agencji Wsch. Katowice

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
matura, Wyższa Szkoła Handl., kurs Admin. Państw., 1 rok Akademii Hum. w Berlinie, 3 sem. Polit. Lwów		żonaty 1 syn	
matura, absolutorium UJ		żonaty 1 dziecko	
matura, absolutorium Wydz. Prawa i Adm. UJ, Wyższa Szkoła Intendentury	major int. dypl. w st. sp.	żonaty 1 syn	Virtuti Militari, Medal za Wojnę, Medal Dziesięciolecia
średnie, 4 l. szkoła ekon.-handl.		panna	
Gimnazjum, studia na Uniw.	podporucznik rez.	kawaler	Krzyż Walecznych 2 razy, Medal „Polska Swojemu Obrońcy”
matura, 2 lata WSH Lwów	podporucznik rez.	żonaty 2 dzieci	Medal Niepodległości

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Kozłowski Edward	36	redaktor	290.69	4	zast. nacz. red. oraz nacz. redaktor „Kuriera Lwowskiego”, sekretarz red. i zast. nacz. red. „Dziennika Lwowskiego”, redaktor polit. „Agencji Wsch.”, kierownik Drukarni Nauk.
Faranowska Maria	27	administrator	290.69	14	praca w Naczelnym Komisariacie Narodowościowym Lwów
Wagner Waclaw	29	kierownik Oddz. Łódź	438.91	5	sekretarz red. „Przedświt”
Halberstadt Adam	36	administrator	356.45	3	kierownik Oddz. Agencji Wschodniej Łódź
Krupiński Janusz	32	kierownik Oddz. Toruń	356.45	6	w Dyrekcji Poczty i Tel. Warszawa
Czaki Franciszek	60	kierownik Oddz. Wilno	438.91	15	dziennikarz
Wandzel Mieczysław	32	redaktor stenograf	286.20	1	urzędnik bankowy w Powszechnym Banku Kredyt. w Warszawie, stenograf Agencji Wschodniej, pracownik Wywiadowni Handl.

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odnaczenia
matura, Politechnika	podporucznik rez.	żonaty	Krzyż Walecznych 2 razy, Krzyż Niepodle- głości, Order Korony Rum.
4 klasy gim., se- minarium, matura		panna (na utrzy- maniu matka)	
matura, wyższa szkoła dzienn.			
matura, Wydz. Ekon. U. Poznań- skiego		żonaty 1 syn	
7 klas gimn., Wolna Wszechni- ca Polska		żonaty	
matura, 2 lata Wydz. Prawnego, 2 lata Wydz. Medycyny Uniw. Lwow.		żonaty 2 dzieci	Złoty Krzyż Zasługi
matura, studia na WSH	podporucznik rez. 85 p.p.	żonaty 1 syn	Medal „Polska Swojemu Obrońcy”

Nazwisko i imię	Wiek	Stanowisko	Wysokość uposażenia po potrąceniu podatku dochodowego i świadczeń socjalnych (Z UB i Ub. Społ.)	Lata służby w PAT	Służby poprzednie
Danowska Irena		manipulant		2	Sąd Okręgowy w Białymstoku
Prystupa Roman	27	kierownik Oddz. Łuck	268.99	3	profesor gimnazjum państwowego w Kowlu i Łucku
Tranda Zdzisław	44	kierownik Oddz. Poznań	524.71	8	pracownik „Kurier Lwowski”, „Gazety Narodowej”, „Nowości”, „Ilustrowanej Gazety Wieczornej”, „Echa Polskiego” i „Placówki”, Agencja Wschodnia, „Ilustrowany Kurier Codz.”
Głowacki Tadeusz	27	administrator	256.45	2	administrator majątku rodz., Wydział Ogłoszeń „Kuriera Polskiego”, Polska Ag. Rekl. Poznań

Wykształcenie	Służba wojskowa	Warunki rodzinne	Odznaczenia
matura, 2 lata prawa Uniw. Wi- leńskiego		panna	
matura, Uniwer- sytet Lwów		żonaty 1 dziecko	
matura, absolwent UJK Lwów		żonaty 3 dzieci	Krzyż Oficerski Orderu Św. Sawy
8 klas gimnazjum		kawaler	
